

คบเด็ก “สร้าง” ชายฝั่ง

กรณี กลุ่มเยาวชนรักหมู่บ้านเรา : ผู้พิทักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง
โรงเรียนวิรสตเรืออนุสรณ์ ตำบลปากคลอง อำเภอตลาด จังหวัดภูเก็ต

สำนักงานสาธารณสุข

ที่ปรึกษา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
นพ.อุกฤษฏ์ मिलินทางกูร

ผู้อำนวยการ ประสานงาน

นिरชา อัศวธีรากุล
ณนุต มธุรพจน์
จรินทร์ คงศรีจันทร์
นวินดา จัดหงษา

บรรณาธิการ

ยุทธนา วรุณปิติกุล

ผู้เขียน

ชิตเทพ ธมชยากร

ศิลปกรรม และรูปเล่ม

สำนักพิมพ์ Organic Books

พิสูจน์อักษร

สมประสงค์ บุญผ่อง
ชนิษฐรัตน์ มีสพันธ์

ภาพปก

อเนชา สุขเกษม

จัดพิมพ์ และเผยแพร่โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น 2 อาคาร 88/37 ติวานนท์ 14 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2590 -2304 โทรสาร 0-2590 -2311
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

คำนิยม

ถ้าถามว่าหากจะเปลี่ยนแปลงโลกไปสู่โลกแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแล้ว อะไรสำคัญที่สุด คำตอบอาจจะมีหลากหลาย แต่คงจะไม่ลงตัวถ้าไม่ใช่การมี “หัวใจของความเป็นมนุษย์”

ไม่มีสัตว์ชนิดใดที่สามารถทำลายโลกได้ เพราะสัตว์อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ผิดธรรมชาติได้ จึงทำลายโลกได้ มนุษย์มีความโลภมากผิดธรรมชาติ และสามารถคิดเทคโนโลยีที่ขยายความโลภให้มากอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เทคโนโลยีที่นั่นคือเงิน ในขณะที่อาหารเป็นของจริง แต่เงินไม่ใช่ของจริง ลองนึกภาพดูว่าจำนวนเงินนั้นเราสามารถเติมตัวเลขเพิ่มเข้าไปเท่าไรก็ได้ เช่น ๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐... เติมไปจนสุดขอบฟ้าเลยก็ได้ แสดงว่ามันไม่ใช่ของจริง แต่เป็นมายาคติที่มาขยายความโลภออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อมนุษย์มาถือการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ก็เท่ากับเอาความโลภอันไม่มีที่สิ้นสุดเป็นตัวตั้ง การพัฒนาแบบนี้จึงไปทำลายทรัพยากรนานาชนิดเพื่อเปลี่ยนให้เป็นตัวเลขให้มากขึ้นๆ โลกจึงถูกทำลายมากขึ้น รบกวธรรมชาติและรบกวนการอยู่ร่วมกันจนวิกฤติและเครียดไปหมด จนไม่มีทางออกด้วยการ “พัฒนา”

แต่มนุษย์ก็มีธรรมชาติที่วิเศษสุดอยู่อย่างหนึ่ง ตามคำว่า “มนุษย์” นั้นเอง มนุษย์แปลว่าจิตใจสูง มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มีจิตใจสูง

จิตใจสูง หมายถึง จิตใจที่เห็นแก่คนอื่นและสิ่งอื่นอย่างไม่น่าเชื่อ เพราะ
อย่างนี้ มนุษย์จึงมีความดีที่สามารถทำเรื่องดีได้อย่างสูงสุด เนื่องจาก
ความดีสุดๆ นี้เป็นศักยภาพในความเป็นมนุษย์เท่านั้น เราจึงเรียกกันว่า
“หัวใจของความเป็นมนุษย์” ทุกคนเคยสัมผัสหัวใจของความเป็นมนุษย์
มาด้วยกันทุกคนและเชื่อมั่นให้ความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นสุขอย่างล้าลึก
เพียงใด

ในกระแสรายการของอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม ก็ยังมีเรื่องดีดี หรือเรื่องที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์อยู่ในทุกพื้นที่ เพราะมันเป็นธรรมชาติอีกด้านหนึ่งของมนุษย์ ถ้าเราบันทึกเรื่องราวดีดีมาเผยแพร่กัน มนุษย์ก็จะมีความสุขและมีกำลังใจมากขึ้น ความสุขและความดีเป็นเรื่องที่
ระบอบได้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) พยายามเคลื่อนไหว
“สังคมไทยหัวใจมนุษย์” และพยายามส่งเสริมให้มี “ธนาคารของเรื่องราวดีดี”
หวังว่าเรื่องราวดีดีเล่มนี้ จะเข้าไปสัมผัสส่วนลึกในจิตใจของผู้คนอย่าง
กว้างขวาง ด้วยสัมผัสส่วนลึกในจิตใจเท่านั้น ที่จะช่วยให้โลกงดงามน่าอยู่

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

คำนิยม

แม้เราจะเพียรพยายามสร้างและรณรงค์ส่งเสริม “สังคมแห่ง
สุขภาวะ” ในรูปแบบต่างๆ มากมายเพียงใด แต่สังคมแห่งสุขภาวะที่แท้จริง
ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสังคมปราศจากเสียซึ่ง
“หัวใจของความเป็นมนุษย์” หรืออาจสรุปคร่าวๆ ได้ว่า “คนที่มีคุณงาม
ความดีอยู่ในหัวใจ” ย่อมมีจิตสำนึกห่วงใยทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สรรพชีวิต
ทั้งมวล และสิ่งแวดล้อม และเมื่อบุคคลผู้นั้นลงมือกระทำการใดๆ เขาก็จะ
กระทำอยู่บนพื้นฐานของการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนและทุกสิ่ง
เหล่านั้น

เมื่อราวต้นปีที่ผ่านมานี้ คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
และมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่ผลการวิจัยใน
วารสารการแพทย์บริติช เมดิคัล มีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ว่า จากการศึกษา
พฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างกว่า 4,700 คน เป็นเวลา 20 ปี พบว่า “ความสุข”
สามารถติดต่อกันจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยการได้รับทราบ
เรื่องราวและพบเห็นบุคคลที่มีความสุข และเมื่อบุคคลหนึ่งได้เข้าไปอยู่ใน
เครือข่ายแห่งความสุขแล้ว เขาก็จะทำให้เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และคนใกล้
ชิด มีโอกาสที่จะมีความสุขเพิ่มขึ้นไปด้วย เพราะภาวะทางอารมณ์ของ
คนเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเราเพียงคนเดียว แต่ยังเกี่ยวพันกับการกระทำและ
ประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลที่เราเกี่ยวข้องด้วยโดยตรง
หรือไม่ได้รู้จักก็เป็นการส่วนตัวก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ความสุขเป็น
โรคติดต่ออย่างหนึ่ง

ด้วยนัยเดียวกันนี้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ก็น่าจะเป็นโรคติดต่อกันได้เช่นกัน และเรื่องราวดีดีที่สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้รวบรวมมาไว้ในหนังสือเล่มนี้ รวมถึงอีกหลายเรื่องราวที่รวบรวมไว้ในธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ ก็น่าจะช่วยให้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ติดต่อแพร่ขยายไปยังคนไทยทุกคนได้อย่างกว้างขวาง และเมื่อนั้นก็คงจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า “สังคมไทยคือสังคมแห่งสุขภาวะ”

นพ.มงคล ณ สงขลา
ประธานคณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์
การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

คำนำ

การเปลี่ยนแปลง - วลียอดฮิตแห่งปี 2551
แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาแห่งการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ ภายใต้นามที่อาจเรียกได้ว่า “การพัฒนา” นับแต่ที่มีการพัฒนาเกิดขึ้นวิถีชีวิตของมนุษย์ยิ่งออกห่างจาก “ธรรมชาติ” อันเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและวัฒนธรรมมากขึ้นทุกที จนทำให้ “ธรรมชาติแห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์” เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

.....
ธรรมชาติแห่งความเคารพและเกรงกลัวในปรากฏการณ์ธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นความมั่นใจและความอหังการที่จะเข้าควบคุมธรรมชาติ ธรรมชาติแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างเพื่อนมนุษย์ เปลี่ยนไปเป็นการค้ากำไรและเอาर्डเอาเปรียบ ธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่ายเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ ฟังฟังและต่างตอบแทนกับธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นการผลิตด้วยเทคโนโลยีทันสมัยที่ค่านึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิต ธรรมชาติแห่งการมองเห็นความงามของภูเขาป่าไม้ลำธารท้องฟ้า ฯลฯ ในฐานะของทรัพยากรเพื่อส่วนรวม เปลี่ยนไปเป็นการครอบครองและตีมูลค่าในรูปของตัวเงิน

.....
ท้ายที่สุดแล้วความเปลี่ยนแปลงที่มีเศรษฐกิจและเงินเป็นตัวตั้งกลับนำสังคมมนุษย์ไปสู่ผลกระทบมากมาย

ป่าไม้ที่ลดลงมลพิษที่เพิ่มขึ้นภัยธรรมชาติที่รุนแรงการขาดแคลน
อาหารและแหล่งน้ำ

ความล้มเหลวของชุมชนความเจ็บป่วยความเหลื่อมล้ำทางสังคม
หนี้สินท่วมหัว ฯลฯ

มนุษย์ทุกคนล้วนได้รับผลกระทบนี้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง
เพราะตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย
ทั้งปวง

จึงมีผู้คนกลุ่มเล็กๆหลากหลายกลุ่มได้เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง
อีกครั้ง บนแนวทางของการกลับคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด

เช่นเดียวกับผู้คนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่มีส่วนร่วมในการร่าง
“พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550” เพื่อมุ่งหวังให้เป็นกฎหมายที่เป็น
เครื่องมือ กลไกในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ “สังคมสุข
ภาวะ”

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้ดำเนิน
“โครงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็น
มนุษย์” ขึ้น โดยเล็งเห็นว่า สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์นั้น
ต้องอาศัยการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กัน
ไป ภายใต้บริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสร้างการมี
ส่วนร่วมจากกัลยาณมิตรทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามาร่วมขับเคลื่อนด้วยหัวใจ
ของความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐาน

ด้วยยุทธศาสตร์ของโครงการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้
ร่วมกัน พัฒนาระบบการสร้างและจัดการความรู้ที่เน้นในทางสร้างสรรค์
สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางสังคมและนำไปสู่ค่านิยมใหม่
ของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่สังคม
สุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

.....

จากผู้พยายามควบคุมธรรมชาติจึงเปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนรู้เข้าใจ
และยอมรับในความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ

จากผู้ขาย จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้ให้

จากมุ่งค้ากำไรสูงสุดจึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาบรรณฐานของ
ความห่วงใยต่อชีวิตและสังคม

จากที่เคยทำงานเพื่อเงินและการถือตัวไปสู่สถานภาพที่(คิดว่า)สูงขึ้น
จึงเปลี่ยนมาเพื่อความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์และผู้ด้อยโอกาสในสังคม เคารพกัน
ในฐานะเพื่อนมนุษย์

.....

เมื่อการเปลี่ยนแปลงนำพาผู้คนให้คืนกลับมาสู่การเป็น “มนุษย์ที่มี
หัวใจของความเป็นมนุษย์” อีกครั้ง “เรื่องราวที่ดี” มากมายที่กระจายตัวเกิดขึ้น
ณ มุมเล็กๆน้อยๆ ทั่วไทย ทั่วโลก จึงเริ่มปรากฏขึ้น

เรื่องราวที่ดีส่วนหนึ่งจะนำมาเก็บไว้ใน “ธนาคารข้อมูลเรื่องราวที่ดี
แห่งชาติ” ซึ่งจะป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ เพื่อให้เกิดการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในวงกว้าง เป็นการสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้คนที่มุ่งมั่น
ในการสร้าง “สังคมที่ต้องการ” และที่สำคัญ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนอีก
กลุ่มหนึ่งที่กำลังมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกัน

เมื่ออ่าน “เรื่องราวที่ดี” ในหนังสือเล่มนี้จบลง คุณอาจค้นพบว่า...

ท้ายที่สุดแล้ว สุดท้ายของการเปลี่ยนแปลง จะนำพาผู้คนกลับคืนสู่
ธรรมชาติ

สู่การมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งด้วยหัวใจ

อันเป็นหัวใจที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์

และเป็นความหมายที่แท้จริงของการพัฒนา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สารบัญ

ชวนกำเนิดกลุ่มนี้ก่อนุรักษ์เยาวชน	16
เด็กหัวรั้นกับกำเนิดกลุ่มเยาวชน	21
กลุ่มสร้างเพื่อล้างแค้น	25
กิจกรรมนำทาง	29
เติบโตแต่อกไขอุปสรรค	35
กลุ่มเยาวชนหลังโศกนาฏกรรม	39
ปณิธานแห่งการหยัดยีน	45
แหล่งเรียนรู้	50

ความงามของทะเลและหาดทรายจังหวัดภูเก็ตได้รับการกล่าวขานไปทั่วโลก โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งตะวันตกของเกาะซึ่งมีหาดงามหลายแห่ง เช่น หาดป่าตอง หาดกมลา หาดกะตะ หาดกะรน ขณะที่ทางด้านฝั่งตะวันออกของเกาะไม่มีหาดทรายที่สวยงามเท่า ส่วนมากพื้นที่ด้านนี้เป็นทะเลโคลนและป่าชายเลนซึ่งไม่ได้รับความสนใจจากนักธุรกิจด้านการท่องเที่ยว แต่นั่นกลับเป็นผลดีต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน พวกเขายังทำมาหากินตามแนวทางของตนได้อย่างปกติสุข

จนเมื่อชายฝั่งตะวันตกของเกาะภูเก็ตแน่นขนัด ไม่เพียงพอสำหรับรองรับความเจริญตามแรงกระแสนิยมของฝั่งตะวันออก ทะเลโคลนและป่าชายเลนที่รกเรือ กลายเป็นเป้าหมายใหม่ของธุรกิจ

ไม่เฉพาะแต่ธุรกิจโรงแรมหรือรีสอร์ทเท่านั้นที่ขยับขยายมาทางตะวันออกของเกาะภูเก็ต โรงงานขนาดใหญ่ก็เริ่มเข้ามาตั้งในพื้นที่ รวมถึงการเข้ามาจับปลาของเรือประมงขนาดใหญ่ที่มีเครื่องไม้เครื่องมือ ครบครัน ลงอวนแต่ละครั้งกวาดสัตว์น้ำจำนวนมหาศาลอย่างน่าใจหาย รายได้จากกิจการประมงย่อมสร้างความ

ยินดีให้แก่เจ้าของกิจการ แต่อีกด้าน ความหายนะกำลังคืบคลานเข้ามาหาชาวบ้าน ผู้ซึ่งดำรงชีพด้วยประมงชายฝั่ง

การประมงที่ใช้อวนรุน อวนลาก ยังกระทบแหล่งอาหารสำคัญ ของสัตว์น้ำที่เรียกว่าหมึกทะเล หรือ “หมึกชะเงา”¹ ซึ่งมีมากที่อ่าวป่าคลอกไปจนถึงอ่าวบางโรง

ยิ่งขณะก่อสร้างขนาดใหญ่ริมฝั่ง เช่น โรงแรม ฝนใต้ไหลชะดินโคลนลงน้ำ น้ำทะเลสีครามเริ่มกลายเป็นสีโคลน หมึกทะเลที่เคยเขียวชอุ่มได้ผืนน้ำ ถูกโคลนเลนลงไปทับถม วงจรชีวิตภายใต้ร่มเงาของหมึกทะเลถูกทำลาย ไม่เฉพาะเพียงกุ้ง หอย ปู ปลา รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นมากมาย เช่น กุ้ง แมงดาทะเล ปลาตาว ปลิงทะเล ฟองน้ำ หนอนตัวกลม หนอนตัวแบน เม่นทะเล และเพรียงชนิดต่างๆ ล้วนต้องประสบเคราะห์กรรมจากน้ำมือมนุษย์

ช่วงปีพ.ศ. 2535 ป่าชายเลนของตำบลป่าคลอกเริ่มมีนายทุนบุกรุกเข้ามาทำนากุ้ง การแปรสภาพป่าโกงกางให้เป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง ทรัพยากรชายฝั่งนับวันยิ่งร่อยหรอ

¹เป็นหมึกที่ขึ้นเขียวเป็นทุ่งกว้างอยู่ในทะเลตื้นๆ ไม่ห่างจากชายฝั่งมากนัก มีคุณค่ามหาศาลต่อระบบนิเวศชายฝั่ง โดยเป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งวางไข่ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งหลบหลีกภัย รวมถึงช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่งทะเล ทั้งพะยูน โลมาและเต่าทะเล ต่างก็มาเยือนแหล่งหมึกทะเลแห่งนี้บ่อยครั้ง ชาวประมงท้องถิ่นที่ทำมาหากินด้วยวิถีชีวิตดั้งเดิม ย่อมต้องพึ่งพาระบบนิเวศหมึกทะเลอย่างไม่อาจขาดได้ ถ้าไม่มีแหล่งหมึกทะเลย่อมส่งผลถึงปริมาณสัตว์น้ำ กระทั่งกระทบกระเทือนวิถีชีวิตของชาวบ้าน

จิตสำนึกแห่งความหวงแหนแผ่นดินของชาวบ้านถูกปลุกจาก ภาววังค์ เมื่อผลของความเลวร้ายฉายฉานชัด ป่าชายเลนบางส่วน กลายเป็นที่ดินมีเจ้าของ ป่าถูกตัดเหี้ยนเตียน ผืนดินถูกขูดเป็นบ่อ เลี้ยงกุ้ง ระบบนิเวศพังทลายพร้อมกับการเข้ามาของระบบทุนนิยม กุ้ง หอย ปู ปลา ที่มีชีวิตอยู่ในวัฏจักรของป่าชายเลนเริ่มสูญหาย ป่าที่เคยเขียวครึ้มเหลือเพียงตอแลโล่ง สัตว์น้ำที่ชาวบ้านเคยหา มาขายเพื่อเลี้ยงชีพ ถูกกระแสนธุรกิจบ่อกุ้งทำลาย สมุนไพรที่เคย ได้จากพืชป่าชายเลนกลับไม่มีให้เก็บ

สำหรับชายฝั่งด้านตะวันออกของเกาะภูเก็ตที่เปลี่ยนแปลง ขนานใหญ่ จากมือที่มองไม่เห็น จากระบบเศรษฐกิจที่มีเงิน เป็นเป้าหมายหลัก

ที่นี่ มีเรื่องราวของกลุ่มชาวบ้าน ครู และกลุ่มเยาวชนที่รับมือ กับความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ที่เข้ามาอย่างไม่ทันรู้ตัว

พวกเขาพร้อมกันดูแลชายฝั่งทะเลของบ้านเกิดตัวเอง ฟื้นฟู ทรัพยากรชายฝั่งที่เป็นแหล่งทำมาหากินและเศรษฐกิจ อาชีพ ของชาวบ้านที่ถูกทำลายขึ้นมาใหม่ ด้วยสมอง มือ และหัวใจ ของ ชาวบ้านเด็ก ครู และโรงเรียนที่มาประสานพลังกัน

การต่อสู้เพื่อรักษาบ้านเกิดของเหล่าเยาวชนที่เริ่มจากการ ปลุกป่าชายเลน ช่วยประสานพลังและรักษาสำนึกและความตื่นตัว ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน สื่อสาร กับสังคมภายนอก ผ่านสารคดี ละคร ตลอดจนการเรียนรู้จากหลัก สูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ที่ครูและโรงเรียนพาให้เด็กเสาะหาเรื่องเล่า ความรู้จากชาวบ้าน จนเด็กๆ ได้รู้จักตัวตนของชุมชนบ้านเกิด จนเกิดสำนึก รักและภาคภูมิใจในบ้านเกิด จนเป็นพลังท้องถิ่นที่มี พลวัตรต่อเนื่อง

ชวนกำเนิดกลุ่มนักอนุรักษ์เยาวชน

ความเดือดร้อนของชาวบ้านเป็นปัญหาใหญ่ หลายคนในหมู่บ้านจึงรวมตัวกันเพื่อต่อต้านการทำลายแหล่งทำมาหากินของพวกเขา ในนาม “กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” โดยมีจุดประสงค์ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรของบ้านเกิดไว้ให้ลูกหลานได้ทำมาหากินกันต่อไป กิจกรรมหลักที่ต้องทำคือ การต่อต้านขัดขวางการบุกรุกป่าชายเลนของนายทุนบ่อเลี้ยงกุ้ง และต้องผลักดันเรืออวนรุนตาถี่ที่เข้ามากวาดจับสัตว์น้ำในอ่าวป่าคลอก

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชาวบ้านป่าคลอก เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2535 โดยมีสองแกนนำสำคัญคือ “น้ำต้อย” จุฑา ราชพล และ “น้ำเต็ม” จุรินทร์ ราชพล สองพี่น้องชาวบ้านป่าคลอก พร้อมกับพรรคพวกเพื่อแก้ไขปัญหาในการดำรงชีพของพวกเขา การสกัดกั้นนายทุนทำบ่อเลี้ยงกุ้ง แม้ดูเหมือนเอาไม้ซีกไปจัดไม้ซุง เพราะ นายทุนแต่ละรายไม่ได้มีเพียงอำนาจเงิน แต่ยังมีมิตรภาพและบารมี จะอย่างไรก็ตามเมื่อชาวบ้านส่วนหนึ่งตกลงใจที่จะต่อสู้อย่างหัวชนฝาแล้ว ดูเหมือนยากที่จะมีอะไรไปต่อต้านพลังของพวกเขาได้

แม้จะมีโศกนาฏกรรมรออยู่เบื้องหน้า...

นอกจากเหนื่อยหนักกับนายทุนบ่อเลี้ยงกุ้งแล้ว พวกเขา ยังต้องแบ่งหัวใจไปพิทักษ์ทะเลบริเวณอ่าวป่าคลอกด้วย นั่นเป็นผืนน้ำที่พวกเขาใช้ทำมาหากินกันอยู่ มีการกำหนดเขตการทำประมง กำหนด ขนาดตาของอวน เพื่อให้สัตว์เล็กสัตว์น้อยหลุดรอดจากเงื้อมมือมนุษย์ และมีชีวิตเติบโตไปในวันข้างหน้า งานของกลุ่มอนุรักษ์กลับไม่ง่ายเหมือนที่คิด เพราะต้องเผชิญกับแรงต้านทั้งของนายทุนและชาวบ้านส่วนใหญ่ ที่ยังไม่เข้าใจความลึกซึ้งของปัญหาด้านทรัพยากรที่จะก่อเกิด

ช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชาวบ้านป่าคลอกตั้งขึ้น ที่โรงเรียนวิริยาสตรีอนุสรณ์ โรงเรียนมัธยมประจำตำบล ตั้งอยู่ที่ริมหาดอ่าวป่าคลอก ชายหนุ่มคนหนึ่งบรรจุเป็นข้าราชการครูที่นี่

อาจารย์มานะ สามเมือง พ่อพิมพ์ป้ายแดงวัย 27 ปี

อาจารย์มานะ สามเมือง

ผู้มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ แต่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่วิทยาลัยครูภูเก็ต (ปัจจุบันนี้คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต)

วันนั้นยังไม่มีใครรู้ว่าอาจารย์มานะ สามเมือง ผู้มีรูปร่างค่อนข้างเล็ก ผอมบางคนนี้ จะกลั้บกลายเป็นนักสู้ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของชุมชนบ้านป่าคลองทั้งที่มีได้เป็นแผ่นดินแห่งมาตุภูมิ

อาจารย์ มานะในวัย 43 ปี ได้ย้อนรอยเล่าความหลังว่า

“ผมมาเป็นครูที่นี่เมื่อเดือนสิงหาคม 2535 มาถึงก็เจอสภาพป่าชายเลนถูกบุกรุก เห็นรถแบคโฮมาไถป่าชายเลนและซุดบ่อกึ่งในที่ทำมาหากินของชาวบ้าน คิดดูสิ...ชาวบ้านเขารู้สึกเหมือนกำลังถูกเหยียบจมูกถึงหน้าบ้าน แรงกดดันมากนะ พอรู้สึกว่ามันกดดันมาก ขึ้นจนอารมณ์เดือดปะทุ เดือนพฤศจิกายน ชาวบ้านจึงรวบรวมกันไปล้อมรถแบคโฮที่เข้ามาซุด ผม แม่เพ็งเข้ามาอยู่ที่นี้ใหม่ๆ ก็เข้าไปร่วมกับชาวบ้านด้วย

“เราแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับพวกทำลายป่า เจ้าหน้าที่ก็มาจับได้ทั้งหมด หลังจากนั้นอะไรก็เกิดขึ้นรู้ใหม่พอเราเดินออกจากที่เกิดเหตุไปถึงปากซอยเท่านั้นแหละ เจ้าหน้าที่ก็กลับปล่อยพวกนั้นเฉยเลย ทั้งที่พื้นที่ตรงนั้นเป็นป่าสงวน พวกนั้นนอกจากทำลายพื้นที่ทำมาหากินของชาวบ้าน แล้วยังบุกรุกป่าสงวนอีกด้วย

ตอนนั้นกระแสธุรกิจการเลี้ยงกุ้งรุนแรงมาก นายทุนแต่ละคนมีทั้งเงินมีทั้งอิทธิพล แต่ชาวบ้านไม่ยอมแพ้ ช่วงนั้นมีกลุ่มเอ็นจีโอเข้ามาร่วมคุยกับพวกเราด้วย

“ผมเอง...ในฐานะที่เคยเป็นนักเคลื่อนไหวมาตั้งแต่เป็นนักศึกษา ก็หยุดตัวเองไม่ได้ จึงไปร่วมกับชาวบ้านต่อต้านเรื่องนี้มาโดยตลอด ได้เห็น ได้รับรู้เรื่องอะไรต่ออะไรมาเยอะ เราได้มาปรึกษาเพื่อหาแนวทางที่จะป้องกันทรัพยากรของเรา จนกระทั่งมีเรื่องการจับเรืออวนรุนของชาวบ้านอ่าวปอ เมื่อปี พ.ศ.2536...”

เด็กหัวรั้นกับกำเนิดกลุ่มเยาวชน

บณะนั้น “ดำ” หรือ สุเมธ การะนาม เด็กชายวัยสิบห้า ชาวบ้านอ่าวปอ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านป่าคลอกมากนัก ดำเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนวิวิธรรณูสรณ์ มีความคิดที่จะหาเงินไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และเพื่อเป็นทุนในการศึกษาของตนเอง เด็กน้อยผิวเข้มไม่ได้หวั่นหวาดหรือขลาดกลัวกับความยากลำบากเพื่อที่จะแบ่งเบาภาระของครอบครัว

เมื่อน้ำชายชว่นไปออกเรือจับปลา ดำจึงไม่อดอดและล้มลง ปรกาศความคิดของเด็กน้อยมีแต่สว่างวาว เขามองเห็นหนทางที่จะได้เงินมาอย่างแจ่มชัด แต่ในความเป็นจริง ทุกอย่างหาได้ง่ายเหมือน กับที่เด็ก ม.3 คนนี้คิดไม่

ดึกสงัดของค่ำคืนหนึ่ง เรือของนายชายดำกับพรรคพวกรวม 3 ลำ ออกทะเลไปลงอวนอยู่ริมอ่าวป่าคโลก โดยมีดำอยู่ในเรือลำหนึ่งกับนายชาย ขณะที่ล่องเรืออยู่กลางทะเล สองนำหลานเพลิดเพลินอยู่กับการเก็บเกี่ยวทรัพยากรจากผืนน้ำอยู่นั้น ดำซึ่งอยู่ที่หัวเรือได้ยินเสียงเครื่องยนต์ของเรือหางยาวหลายลำแล่นตรงเข้ามา เด็กน้อยไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น ได้ยินแต่เสียงนายชายที่อยู่ท้ายเรือตะโกนบอกว่าให้ใช้มีดสับเชือกผูกอวนให้ขาด แล้วปล่อยอวนทั้งหมดทิ้งลงทะเลในทันที ดำได้ยินคำสั่งของนายชายชัดเจนทั้งสองรู่หู แต่ด้วยความที่เป็นเด็กและไม่เคยมีประสบการณ์ในการออกเรือ เด็กน้อยได้แต่เงอะงะละล้าละลังทำอะไรไม่ถูก ทั้งที่บริเวณเขานั่งมีมีดและขวานอยู่พร้อม

นายชายยังคงตะโกนสั่งบอกรับด้วยน้ำเสียงที่ดังขึ้นกว่าเดิม...
กว่าที่ดำจะได้หันตัดสินใจทำอะไรลงไป เขาได้เห็นเรือหลายลำแล่นมาเทียบข้างเรือเขา ผู้มาใหม่หลายคนต่างกรูกันเข้ามาล้อมเรือของดำไว้

แววตาของอาคันตุกะราตรีที่ดำพอมองเห็น เต็มไปด้วยประกายของความโกรธ ใบหน้าล้วนฉวีทั้งและมีรอยแค้นเคืองจากดวงตาทุกคู่

ดำไม่เข้าใจอะไรทั้งสิ้น

กว่าที่เด็กน้อยจะหันได้คิดทำอะไร เขาหมดอิสรภาพแล้ว ไม่เฉพาะแต่ดำคนเดียวเท่านั้น ยังมี “สมพร บุญเดิม” เพื่อนของเขาที่อยู่บนเรือลำหนึ่งอีกคน นายชายของดำและพรรคพวกก็อยู่ในสภาพเดียวกัน พอเห็นหน้าผู้มาจำกัดอิสรภาพของเขาชัด ดำจึงรู้ว่าเป็นชาวบ้านป่าคโลกนี่เอง มีบ้างที่ดำคุ้นหน้า แต่ดำคิดว่าเขาไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับคนเหล่านี้ แล้วทำไมชาวบ้านป่าคโลกถือสิทธิ์

อะไรมาทำกับพวกเขาเราว่าเป็นโจรร้าย....

เรืออวนรุ่นทั้งสามลำถูกควบคุมแล่นเข้าฝั่งที่อ่าวป่าคโลก เป็นอ่าวป่าคโลกที่ดำคุ้นเคยและเห็นจนชินตา เพราะเป็นอ่าวที่อยู่หน้าโรงเรียนวิรสตรีอนุสรณ์ที่ซึ่งเขาเรียนอยู่นั่นเอง

ทุกคนถูกคุมตัวขึ้นมาจากเรือ แล้วเดินขึ้นฝั่ง

ชาวบ้านราวสามสี่สิบคนพากันตะโกนด่าทอว่ากล่าว ดำเริ่มเข้าใจสิ่งที่ชาวบ้านทำกับเขาแล้ว สาเหตุที่เขาถูกกระทำเช่นนี้เป็นเพราะทำการประมงผิดเงื่อนไขข้อตกลงที่ชาวบ้านป่าคโลกได้กำหนดไว้แน่

ใช่ นั่นคือเหตุผลที่นายชายตะโกนสั่งให้เขาตัดเชือกผูกอวนเพื่อทิ้งอวนลงทะเลเป็นการทำลายหลักฐานที่ทำให้ผิดเพราะใช้อวนรุ่นดำเริ่มรู้ว่าสิ่งที่ตัวเองกับนายชายทำเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องนัก แต่ก็ไม่น่าจะทำกันรุนแรงถึงเพียงนี้ ชาวบ้านทำราวกับเขาเป็นโจรปล้นแผ่นดิน...

ยิ่งได้เห็นคันอวนและอวนรุ่นของนายชายกับพรรคพวกถูกชาวบ้านทำลายลงต่อหน้าต่อตา คำโต้เถียงเผ็ดร้อนจึงโผล่ออกจากปากเด็กวัยสิบห้าอย่างไม่มีที่ท่ากริ่งเกรง แม้จะเป็นเด็ก แต่ดำกลับไม่เคยหวั่นหวาดในสิ่งที่ตัวเองคิดว่าไม่ผิด

แกนนำสำคัญของชาวบ้านในวันนั้น ทั้งนำต๋อยและนำตี๋มีที่ท่าโกรธจัดขึ้นมา เมื่อถูกดำพูดจาก่อววน

เด็กน้อยไม่รู้ว่าสิ่งที่ตัวเองรู้สึกและพูดออกไปนั้นไปกระตุ้นความโกรธของชาวบ้านให้ลุกโผลงขึ้นมาอีก กว่าที่จะซึ้งถึงแววตาที่มีโทสะแจ่มชัด เด็กน้อยก็สำนึกได้ว่ามันน่าจะสายไปแล้ว

หูของเขาได้ยินชาวบ้านคนหนึ่งตะโกนออกมาว่าให้กระหีบมันเลย เขาได้เห็นท่าทางเหี้ยมกระหือรือของชาวบ้านที่ออกอาการ

อยากเหยียบเขาชั้ดตา

ทางรอดของดำดูเหมือนมีดมนแล้ว

เดชะบุญที่ชาวบ้านยังไม่ทันได้ลงมือลงเท้า “น้ำแสน” แสน
เมฆหมอก นักการภารโรงของโรงเรียนวิริสตรีนุสรณ์ ซึ่งยืนอยู่ที่
นั้นด้วย แสนจำได้ว่าทั้งดำและสมพรเป็นนักเรียนโรงเรียนนี้ จึง
ตัดสินใจเอ่ยปากขอกับชาวบ้านท่ามกลางอารมณ์เดือดว่า ขอให้
ปล่อยเด็กกลับบ้านเถอะ ดำกับสมพรเป็นเด็ก ม.3 เท่านั้นเอง แสน
ตัดสินใจยอมเปลื้องตัวรับรองกับชาวบ้านว่าเด็กทั้งสองเป็นนักเรียน
จริงๆ ที่ทำไปคงเป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์มากกว่า ขอให้
ชาวบ้านช่วยละเว้นจากการลงโทษเด็กด้วย ส่วนหน้าชายของดำกับ
เพื่อนๆ ก็แล้วแต่ชาวบ้านจะดำเนินการ

แม้อารมณ์แค้นเคืองของชาวบ้านจวนปะทุ แต่พอได้ฟัง
คำขอของแสนและเห็นแก่ความเป็นนักเรียนของเด็กทั้งสอง จึง
ตกลงใจปล่อยตัวดำและสมพร ในขณะที่พวกของหน้าชายดำถูกคุมตัว
ส่งสถานีตำรวจ ดำกับสมพรผ่านพ้นวิกฤติคำคืนนั้นอย่างฉิวเฉียด

จักรยานยนต์คู่ใจของแสนเคลื่อนตัวออกจากอ่าวป่าคลอก
ฝ่าความมืดเพื่อพาเด็กทั้งสองไปส่งบ้านที่อ่าวปอ

ระหว่างทางที่ซบซึ่ ขณะที่สองมือกุมแน่นกับแฮนด์รถ แสน
เมฆหมอก นึกดีใจกับสิ่งที่เขาได้กระทำในวันนี้ อย่างน้อยมีเด็กชาย
สองคนรอดพ้นเคราะห์กรรมที่กำลังมาเยือนได้อย่างหวุดหวิด

แต่ถ้าแสนได้เห็นแวตาค้างแค้นของดำในขณะที่เดียวกัน
ภารโรงหนุ่มต้องขนลุกเกรียวอย่างแน่นอน ❁

กลุ่มสร้างเพื่อล้างแค้น

ดำ ผ่านพ้นคืนวิกฤติมาด้วยเพลิงแค้นเต็มหัวอก
แม้ เพิ่งรู้ว่าสิ่งที่หน้าชายและตัวเองทำไปไม่ใช่เรื่องถูกต้อง แต่เขา
ก็รู้สึกว่ ทำไมชาวบ้านป่าคลอกจึงต้องทำกันรุนแรงถึงขั้นนี้
ด้วยความเยาว์ทั้งด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ ดำไม่เข้าใจความ
สำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขาู้เพียงแต่ว่า เขา
ออกเรือเพื่อทำมาหากินโดยสุจริตเท่านั้น ทำไมชาวบ้านทำราวกับ
ว่าเขาเป็นมหาโจร สิ่งที่เด็กน้อยคิดทำหลังจากคำคืนโหดร้ายนั้น
แล้ว คือความต้องการที่จะ “เอาคืน”

รู้อยู่เหมือนกันว่าตัวเองมีเพียงคนเดียวและยังเป็นเด็ก โคนเลยจะมีเรี่ยวแรงไปสู้รบปรบมือกับชาวบ้านที่เป็นผู้ใหญ่และมีจำนวนมากกว่า ได้ สมองของดำต้องใคร่ครวญในเรื่องนี้อย่างหนัก แต่ในที่สุดเด็กน้อย สรุปรว่าต้องหาเพื่อนมาร่วมขบวนการให้ได้

เพื่อนคนแรกที่ดำนึกถึงคือ สมพร บุญเต็ม ผู้ร่วมชะตากรรมเดียวกันในคืนวิกฤติ พลังเดือดในใจทำให้ดำไม่รอช้า รีบไปปรึกษาเรื่อง “เอาคืน” กับสมพรในทันที

คนที่มีแผลเดียวกันในหัวใจกับวัยที่เล็ดหลวมกำลังร้อนระอุ ทำให้ดำคล้ายโคติกไม่กลัวพยัคฆ์ สมพรก็เห็นดีด้วยกับความคิดของดำ จึงตกลงรับปาก แล้วสองสหายก็ไปชักชวนเพื่อนที่โรงเรียนเพื่อตั้งกลุ่มอนุรักษขึ้นมาแข่งกับชาวบ้าน

อาจารย์มานะได้เล่าเรื่องของดำให้ฟังว่า “ตอนนั้นผมเห็นเด็กเกรในโรงเรียนหลายคน โดยเฉพาะดำนี่ถือว่าหัวโจกเลย ไม่เคยกลัวใคร มีเรื่องชกต่อยอยู่เสมอ ที่ไหนมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งเข้าไปดู เอะ ดำอยู่ตรงนั้นแน่...ผมพยายามหาทางออกว่าจะทำอย่างไรกับเด็กพวกนี้ดี ในที่สุดก็ตัดสินใจเปิดชุมนุมศิลปะป้องกันตัวขึ้นมาในโรงเรียน เพื่อจะเอาเด็กเกรพวกนี้แหละมาฝึกศิลปะการต่อสู้ คราวนี้ก็เป็นเรื่องเลย ผมโดนครูหลายคนต่อว่าทันที เขามองว่าผมจะไปทำให้เด็กเกรได้ใจขึ้นมาอีก แต่ผมกลับมองตรงกันข้าม ผมอธิบายให้เพื่อนครูฟังว่า ที่ผมสอนวิชาพวกนี้ให้เด็กเพื่อจะแก้นิสัยให้พวกเขา เพราะวิชาเหล่านี้เชื่อว่าสอนเพียงเรื่องของการต่อสู้ แต่มีเรื่องจริยธรรมและคุณธรรมสอนควบคู่กันไป เพื่อนครูเริ่มเข้าใจขึ้นมาบ้าง คราวนี้ผมลุยเลย สอนทั้งวิชาดาบสั้น ดาบคู่ มีดสั้น รู้อะไรสอนให้หมด วิชาพวกนี้ผมเคยเรียนมาจากสายสำนักดาบโพธิ์ทอง ก็นำมาสอนนักเรียนจนหมดเปลือก เชื่อไหมว่าสิ่งเหล่านี้

ทำให้เด็กเกรเปลี่ยนนิสัยไปได้มาก”

ดำก็เล่าเหตุการณ์ในช่วงนี้ให้ฟังว่า “ผมอยู่ชุมนุมศิลปะป้องกันตัวกับครูมานะ แต่พอเกิดเรื่องที่ถูกชาวบ้านล้อมจับ ผมก็อยากทำกิจกรรมเพื่อเอาคืนจากพวกชาวบ้านบ้าง ผมเห็นว่าชุมนุมเดิมนี่ไม่มีอะไรสอดคล้องกับสิ่งที่ผมคิดจะทำอยู่ ผมไม่อยากจะต่อสู้กับใครด้วยกำลัง ใจคิดแต่จะตั้งกลุ่มอนุรักษขึ้นมาแข่งกับชาวบ้านเท่านั้น ผมจึงดำเนินการของผมไปตามเรื่อง โดยการตั้งกลุ่มขึ้นมาเองมีสมาชิกสิบกว่าคน สมาชิกในกลุ่มโหวตให้ผมเป็นประธาน แต่ตอนนั้นเรื่องนี้ผมยังไม่ได้ออกครูมานะ กว่าจะบอกผมก็ตั้งกลุ่มแล้ว ได้รับเลือกเป็นประธานกลุ่มแล้ว ตอนหลังผมไปบอกครูว่าอยากให้ครูมานะยุบชุมนุมศิลปะป้องกันตัวเดิม เพื่อเปิดเป็นชุมนุมอนุรักษของโรงเรียนขึ้นมาแทน ผมจะทำเพื่อแข่งกับกลุ่มอนุรักษของชาวบ้าน ผมบอกกับครูมานะตรงๆ เลย...” เมื่อได้ รับรู้ถึงจุดประสงค์ของดำ ครูหนุ่มจึงถามศิษย์กลับไปว่า

“ตั้งขึ้นมาแข่งกับชาวบ้านหรือ”

“ครับ ผมจะแข่งกับเขาและต้องทำให้ได้ดีกว่าด้วย” ดำ ยืนยันคำพูดของตัวเองด้วยแววตาที่เปี่ยมความเชื่อมั่น

“ถ้าชาวบ้านปลุกป่าละ...”

“ผมก็จะปลุกป่าด้วย ปลุกให้มากกว่าที่ชาวบ้านปลุก...”

อาจารย์มานะส่ายหน้าทั้งที่เบือนยิ้ม

“ถ้าอย่างนี้ไม่ใช่แข่งปลุกป่าแล้วนะ มันหมายถึงเราไปช่วยเขาปลุกป่า เพียงแต่ไม่ได้ทำร่วมกัน เป็นการทำกิจกรรมเดียวกัน แต่แยกกลุ่มกันทำ...”

“ไม่รู้ละ ยังไงผมก็ต้องแข่งตั้งชุมนุมอนุรักษสิ่งแวดล้อมดี

ว่านะครู”

“ไม่ได้หรอกดำ” อาจารย์หนุ่มปฏิเสธ “นี่ยังอยู่ในช่วงกลาง
เทอมหนึ่ง เราจะเปลี่ยนกิจกรรมกลางเทอมไม่ได้ ถ้าจะตั้งชุมนุม
ใหม่ก็ต้องรอเทอมสอง”

ดำลาจากไปด้วยแวตาคิดหวังไม่น้อย แต่ความตั้งใจที่
บ่งบอกของคำพูดเล็กน้อย กลับก้องอยู่ในสองหูของอาจารย์มานะ
อาจารย์มานะเล่าให้เราฟังต่อว่า

“พอเริ่มเทอมสองของปีการศึกษา 2536 ผมจึงถา
มดำอีกครั้งว่าจะทำจริงไหม ถ้าดำกับเพื่อนยืนยันว่าจะทำ
ผมก็ยินดียุบชุมนุมเดิม ดำก็ยังยืนยันคำพูดของเขาอย่างหนัก
แน่นว่าจะทำ ผมจึงตัดสินใจยุบชุมนุมเดิมปกป้องกันตัวที่มีสมาชิก
26 คน มาเปิดเป็นชุมนุมใหม่ตามความประสงค์ของดำ นี่เป็นจุด
เริ่มต้นของชุมนุมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนวิเวกวิมล”

ชุมนุมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นมาเพราะใจที่เ
ทพุ่มของดำ ประกอบกับได้ที่ปรึกษาอย่างอาจารย์มานะ
จึงทำให้กิจกรรมของชุมนุม ดำเนินไปด้วยดีและรวดเร็ว แม้จะเป็น
เพียงชุมนุมเล็กๆ ของโรงเรียนมัธยมบ้านนอก แต่กลับมีพลังแผ่
และแรงหนุนอย่างมหาศาล ทั้งของผู้นำชุมนุมและสมาชิก ยิ่งดำมี
โอกาสได้รู้จักกับ ธนู แบนเนียร์ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานองค์กรความ
ร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
อันดามัน พลังอนุรักษ์ของเด็กน้อยกลับกลายเป็นพลังที่เพิ่มพูน

เป้าหมายหลักในใจคือการสานแค้นกับชาวบ้านป่าดงอัย
ยงหนักแน่น เมื่อทุกอย่างพร้อมที่จะเดินหน้า ดำจึงรอเพียง
วันเวลาที่จะทวงคืน

กิจกรรมนำทาง

ปลายปี พ.ศ.2536 ซึ่งเป็นการศึกษาเทอมสุดท้าย
ของเด็ก ม.3 อย่างดำ โรงเรียนวิเวกวิมลแห่งนี้มีระดับการ
ศึกษาสูงสุด เพียงชั้น ม.ต้น แม้จะมีเวลาที่สวมน้ำชดนักเรียน
เหลืออยู่อีกเพียงไม่กี่เดือน แต่เด็กน้อยผู้เปี่ยมรอยยิ้มกลับยัง
เห็นคุณค่าของเวลาที่คงเหลืออยู่

อาจารย์มานะแม้จะไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ดำคิดในใจ แต่ไม่ได้
ว่าอะไร เพราะสายตาของอาจารย์หนุ่มมองยาวไกลไปกว่าที่เด็ก
น้อยคิด เขาเห็นความตั้งใจจริงของศิษย์ เห็นผลที่จะบังเกิดขึ้นใน
ภายภาคหน้า ไม่ใช่ความขัดแย้งอย่างที่ดำคิด สิ่งที่อาจารย์มานะ
มองเห็นกลับเป็น ความปรองดองต่างหาก เมื่อมีเวลาเหลือให้ดำ

ทำงานอีกไม่นานนัก เด็กน้อยจึงมุลุงงานชุมนุมอย่างหนัก ดำนำ ข้อมูลที่ได้มาจากการไปดูงานกับธนูที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา มาประยุกต์ใช้ที่โรงเรียน เช่น การประชุมสมาชิกชุมนุม ซึ่งเป็น นักเรียน ม.2 - ม.3 จำนวน 30 - 40 คน แต่ละคนล้วนมาเข้าชุมนุม ด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ มติการประชุมครั้งแรกของกลุ่ม ตกลงกันชัดเจนว่าจะเริ่มจากการสำรวจป่าชายเลนบริเวณหน้า โรงเรียนเป็นอันดับแรก โดยเข้าดูชนิดของพันธุ์ไม้ ชนิดของสัตว์ที่มี อยู่ในบริเวณนั้นไปสอบถามชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องราวต่างๆ ที่ เกี่ยวข้อง

ส่วนเรื่องแผนการทำงานของสมาชิกในชุมนุมนั้น คำเล่าว่า “ครูมานะนั้นเป็นเพียงที่ปรึกษา แล้วก็เป็นที่ปรึกษาจริงๆ ครูดูแลอยู่ห่างๆ ไม่ได้มายุ่งอะไรกับพวกเราเลย ครูปล่อยให้เรากันเอง ทั้งเรื่องวางระเบียบของชุมนุม เรื่องวางแผนงาน เรื่องการทำงาน ทุกเรื่องพวกเราคุยกันเองทั้งหมด ผมว่าครูมานะต้องการ ฝึกให้เราทำงานเป็นกันมากกว่า...”

คำพูดที่คำเล่ามา ไม่ต่างจากที่อาจารย์มานะพูดให้ฟังเหมือนกัน “ตั้งแต่ต้นแล้วครับ เราตกลงกันตั้งแต่เริ่มตั้งชุมนุมนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมแล้วว่า ถ้าชุมนุมนี้อยู่ คนที่จะดำเนินงานในชุมนุมนั้น ต้องเป็นเด็กนักเรียนทั้งหมด...ไม่ใช่ครู...ผมย้ำเด็กเสมอว่าเมื่อถึง เวลาเรียนคาบชุมนุมแล้ว อย่าถามครูเป็นอันขาดว่าวันนี้จะเรียน อะไร วันนี้จะทำอะไร ถ้าถามเมื่อไรผมตำหนิติ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็น หน้าที่ของเด็ก หลักการของชุมนุมนุรักษ์คือหน้าที่ของเด็กอยู่แล้ว แต่ หลายโรงเรียนเขาไม่เอายกมีปัญหา ครูจึงเป็นผู้กำหนดกิจกรรมเอง ทุกอย่าง จริงๆ แล้วเด็กต้องทำของเขาเอง ที่นี้ผมให้เด็กลงมือทำ

เองทั้งหมด ชุมนุมนุรักษ์ของเราตกลงเรื่องกิจกรรม กันตั้งแต่วันแรกแล้วว่าจะทำอะไรบ้าง ในที่สุด เราก็มุ่งตรงไปที่การปลูกป่า...”

คำได้ให้สมาชิกในชุมนุมนุรักษ์ออกไปเก็บ ข้อมูลและสำรวจพื้นที่ที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่เก็บ คือพื้นที่บริเวณใดที่ถูกบุกรุกและทำลาย จำนวนและประเภทของพันธุ์ไม้ที่เสียหาย วันถัดมาจึงนัดประชุมพูดคุยสรุปผลการสำรวจ กันอย่างจริงจัง ทุกขั้นตอนของการทำงาน มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน

กิจกรรมแรกที่ชุมนุมนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ทำอย่างเป็นทางการ คือการร่วมกัน ปลูกป่า ชายเลนเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2536 บริเวณริมหาดป่าคลอก หน้าโรงเรียนของพวกเขาเอง ประธานในงาน พิธีปลูกป่าในครั้งนี้คือ นายสุตจิตต์ นิमितกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตในขณะนั้น นอกจากนี้ ยังมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดอีกหลายคน ที่มาร่วมงาน นอกจากชุมนุมนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่มีคำเป็นประธานชุมนุมนุรักษ์แล้ว การปลูกป่า ครั้งนี้ยังมีชาวบ้านแถบนั้นมาร่วมด้วยอีกเป็น จำนวนมาก และแน่นอนที่สุดที่ขาดไม่ได้ คือ กลุ่มอนุรักษ์ของชาวบ้านป่าคลอก ซึ่งมี

“คำ” สุเมธ ภาระเกษ (นั่งจับมือตัวเออ) ในวัย 15 ปี ขณะไปทำกิจกรรมของชุมนุม

ดำไม่ได้นึกถึงความสมานฉันท์ แต่เขากลับคิดถึงพลังชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เริ่มมีศักยภาพพอที่จะวัดรอยเท้ากับกลุ่มของ ชาวบ้านได้แล้ว เขาพอที่จะเป็นคู่แข่งกับชาวบ้านได้แน่ ด้ายืมให้ กับหัวใจตัวเองที่บทเริ่มของความสะใจกำลังทวีความเข้มข้น

แต่ความคิดของดำกลับแตกต่างจากรอยคำนิ่งในใจอาจารย์ มานะโดยสิ้นเชิง พ่อพิมพ์หนุ่มกลับมองภาพการปลูกป่าทั้งของเด็ก และชาวบ้านเป็นภาพงาม มานะคิดถึงความสัมพันธ์อันดีที่อาจจะ เกิดขึ้นในอนาคต แม้แวตาดำที่มองชาวบ้านยังแข็งกร้าว มอง หน้าต๋อย หน้าต๋มด้วยรอยอาฆาต แต่เขากลับเชื่อว่าถ้านักเรียนและ ชาวบ้านป่าคลอกประสานพลังทุกส่วนด้วยกันได้ ความอคติในใจดำ ก็มีทางเปลี่ยนแปลงได้เหมือนกัน

อาจารย์มานะเชื่อในเรื่องกาลเวลาและความหวังจากการรอคอย ความหวังในใจของอาจารย์หนุ่มอาจเป็นสิ่งเลื่อนลอย ถ้า ไม่มีผู้ประสานงานและเป็นกาวใจเชื่อมระหว่างคนทั้งสองกลุ่ม

ในที่สุดอาจารย์มานะทำสัญญาใจตกลงกับตัวเองว่าจะรับ หน้าที่นี่เอง โดยจะทำได้เพื่อความเป็นมิตรที่ติระหว่างนักเรียนหัวแข็ง อย่างดำกับชาวบ้านป่าคลอก และสิ่งสำคัญสุดที่อยู่ในใจมานะ นั่นคือเขาจะทำเพื่อทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังถูกบุกรุกจนร่อยหรอ ไปทุกวัน เขาจะใช้แรงร่วมของนักเรียนและชาวบ้านสร้างป่าผืน ใหม่ให้ชุมชน ทั้งที่จังหวัดภูเก็ตแห่งนี้ไม่ใช่บ้านเกิดของเขา ภูเก็ต เป็นเพียงแผ่นดินที่เขาเหยียบ

กิจกรรมปลูกป่าของดำกับเพื่อนๆ เกิดขึ้นอย่างจริงจัง จาก ต้นพันธุ์ที่เล็กกว่านิ้วก้อย เริ่มเติบโตใหญ่ขึ้นตามวันเวลา ทั้งโกงกาง

โปร่งแดง แสม ลำพู ถั่วขาวขลุ่ย ถูกเพาะเมล็ดพันธุ์ขึ้นด้วยความตั้งใจ ฤกษ์พลาสติกสีดำใส่เมล็ดพันธุ์ บรรจุดินที่มีสารอาหารเหมาะ แก่การเจริญเติบโต ถูกจัดวางเรียงรายเป็นทิวแถว รอวันที่ต้นอ่อน โตขึ้นมาจากเมล็ดจนเติบโตใหญ่พอที่จะนำไปปลูกได้ สมาชิกชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็นำไปปลูกตามพื้นที่ซึ่งเคยถูกทำลาย

เด็ก ๆ ฝ้าดูการเจริญพันธุ์ของต้นกล้าด้วยหัวใจเปี่ยมสุข ทุกดวงใจน้อยๆ ผืนที่จะเห็นผืนป่าสีเขียวขจีริมหาดป่าคลอก เหมือน ครั้งหนึ่งนานมาแล้วที่เขาเคยได้เห็น เหมือนครั้งหนึ่งนานมาแล้วที่ ชาวบ้านเคยเล่าถึงความสมบูรณ์ของผืนป่าบริเวณนี้ให้พวกเขาฟัง

วันเวลาที่เคลื่อนไหวคล้อยกับหัวใจที่ทุ่มเทให้กับกิจกรรมปลูก ป่า ดูเหมือนความโกรธแค้นของดำที่มีต่อชาวบ้านเริ่มเลือนหาย ความรักในผืนป่าชายเลน และความอยากที่จะอนุรักษ์ทรัพยากร เหล่านี้ไว้ให้ยั่งยืน ได้เริ่มย่างกรายเข้ามาในความรู้สึก และรุกราน ความรู้สึกเดิมจนเจือจาง

ดำเล่าความหลังครั้งนั้นด้วยรอยยิ้ม

“ตอนนั้นความรู้สึกโกรธหายไป เพราะเริ่มเล็งเห็นประโยชน์ ของการอนุรักษ์ ที่สำคัญที่สุดคือเริ่มสนุกกับกิจกรรมที่ทำ ผมสนุก และมีความสุขมาก แรกๆ ชาวบ้านก็ยังไม่เข้าใจกับกิจกรรมที่พวก เราทำสักเท่าไร แต่ด้วยการประสานงานที่ติระหว่างโรงเรียนกับชาว บ้านของครูมานะ ทุกอย่างจึงเริ่มดีขึ้น ชาวบ้านมีความเข้าใจพวกเรา มากขึ้น จนในที่สุดทั้งชาวบ้านและโรงเรียนกลายเป็นมีความรู้สึก เดียวกัน ผมเอง ก็เริ่มเข้าใจในสิ่งที่ชาวบ้านเคยทำกับผมและ นำชายในคืนนั้น...”

ท่ามกลางการพุ่มพักของอาจารย์มานะ ต้นไม้ที่ปลูกชายฝั่ง

ทะเลและต้นไม้ที่ปลูกอยู่ในใจเด็กๆ ต่างเติบโตใหญ่ไปด้วยกัน

ไม่เฉพาะแต่พันธุ์พืชที่ป่าชายเลนเท่านั้นที่นับวันโตใหญ่
บนหาดทรายชายฝั่งที่น้ำทะเลท่วมไม่ถึง อาจารย์มานะยังแนะนำให้
นักเรียนได้ปลูกไม้ยืนต้นขนาดใหญ่อื่นอีกจำนวนไม่น้อย เช่น
ต้นสนทะเล ดำเล่าถึงคืนวันเก่าๆด้วยความภาคภูมิใจ

“ผมไม่ได้ปลูกป่าที่ชายทะเลริมอ่าวป่าคลอกอย่างเดียว
เขาพระแทวทั้งเขา ผมกับเพื่อนได้เดินจนทะเลลูปรุโปร่งแล้ว”
ดำชี้นิ้วไปเบื้องหน้าด้วยแววตาเอิบอิ่ม “ไม่ใช่ผมกับเพื่อนๆ 7-8
คนหรือคณะที่เดินป่าไปด้วยกัน เรามีครูมานะไปด้วย เราเดินกันตั้ง
แต่น้ำตกบางแปที่ป่าคลอก ข้ามภูเขาไปจนถึงน้ำตกโตนไทรที่กลาง
ไปสำรวจป่า ไปดูป่าลัมหลังเขาซึ่งมีที่นี้แห่งเดียวในโลก ต้องนอน
กลางดินกินกลางป่า วิทยมตอนนั้นอยากทำทุกเรื่องที่มีประโยชน์
ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผมมุ่งทำงานด้านนี้จนไม่ได้คิดถึงเรื่อง
ออกเรือจับปลาอีกเลย ทำกันจริงจังจนเรียนจบ ม.3”

จบ ม.3 ของดำ นั้นหมายถึงจบระดับการศึกษาสูงสุด
ที่โรงเรียนมีอยู่ ดำจึงจำเป็นต้องออกจากโรงเรียน แต่ความคิดเกี่ยวกับ
งานอนุรักษ์ยังคงอยู่ และถูกบ่มเพาะรดน้ำพรวนดินด้วยน้ำมือ
อาจารย์มานะเสมอมา

อาจารย์มานะกล่าวถึงความเก่งของดำในเรื่องการ “เอาคืน”
จากชาวบ้านป่าคลอกให้ฟังอย่างอารมณ์ดีว่า

“ทำเก่งอยู่ได้เดียวเดียว สุดท้ายก็ไม่ใช้...” ❁

เติบโตแต่อกโขปัสสา

ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ประธานคนใหม่แทนดำ
เพื่อสืบสานเจตนารมณ์เดิม สมาชิกชุมชนรุ่นถัดมาก็มีได้เพลา
เร็วแรงและความตั้งใจ อีกทั้งยังมีได้ลงมือทำกิจกรรมแต่เพียง
ลำพัง แต่กลับมีชาวบ้านมาร่วมทำด้วยอย่างต่อเนื่อง และมีการแบ่ง
หน้าที่กันทำอย่างชัดเจน ถ้านักเรียนมีที่ติดขัดก็ได้ชาวบ้านเข้ามาช่วย
แก้ไข และช่วยกัน ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่อไป

อาจารย์มานะในฐานะคนกลางระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้าน ได้เล่าเรื่องการประสานงานให้ฟังว่า

“เรื่องใหญ่ นะครับ สำหรับการประสานงานกับชาวบ้าน เราต้องมีต้นทุนทางสังคมอยู่บ้างจึงจะคุยกันรู้เรื่อง ผมโชคดีที่เรียนจบจากวิทยาลัยครูภูเก็ต ที่นั่นเขาสอนวิธีที่จะให้ครูอยู่ในชนบท ผมจึงมีความเข้าใจว่าถ้าอยู่ชนบทจริงๆ ควรจะอยู่อย่างไร ผมได้ความคิดดีๆ มาจากวิทยาลัยครูยะลา การพูดคุยกับชาวบ้าน ไม่ใช่ว่าอยู่ๆ เดินเข้าไปคุยกับเขาได้เลย ถ้าจู่ๆ เราเข้าไปถามโน่นถามนี่ ชาวบ้านเขาไม่พูดด้วยหรอก เพราะเขาไม่รู้จัก ไม่เคยเห็นหน้า การเข้าหาชาวบ้านผมไม่ได้ไปในนามครูมานะ แต่ไปในนามนายมานะ ไปนั่งสังสรรค์พูดคุยกินน้ำเมากับเขา ได้อะไรต่ออะไรมาจากตรงนี้มาก

“ส่วนการร่วมมือกันทำกิจกรรมกับชาวบ้าน เราจัดให้มีการประชุมทุกเดือน โดยกำหนดประชุมในวันเก้าค่ำ เพราะวันเก้าค่ำเป็นวันน้ำตาย ชาวบ้านไม่ออกเรือไปจับปลา น้ำตายนี้หมายความว่ามีการเส่น้ำทะเลไหลเวียนน้อย ไม่เหมาะกับการออกเรือ จึงเป็นวันที่ชาวบ้านว่าง สถานที่ประชุมก็ใช้ห้องโสตทัศนศึกษาของโรงเรียนนี้แหละ นอกจากชาวบ้านแล้ว ชุมชนุมาขของเรา ก็ส่งตัวแทนนักเรียนคนหนึ่งพร้อมกับผมเข้าประชุมทุกครั้ง การประชุมแต่ละครั้งจะมีการพูดคุยเรื่องปัญหาที่ประสบอยู่ แนวทางการแก้ไข รวมถึงการวางแผนดำเนินการต่อไป ทุกอย่างนี้ชุมชนุมาขของเราได้ทำร่วมกับชาวบ้านทั้งนั้น ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน ผมจึงได้เห็นตลอดมา”

เมื่อถูกถามถึงเรื่องการแบ่งงานกันทำระหว่างนักเรียนกับชาวบ้าน อาจารย์มานะอธิบายให้ฟังว่า

“หน้าที่ของแต่ละฝ่ายถูกระบุไว้ชัดเจน แต่ก็ไม่ตายตัว มียืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ หน้าที่ของเด็กคือการสำรวจป่า การปลูกป่า การซ่อมแซมต้นไม้ที่ตาย รวมถึงการฟื้นฟูดูแลเด็กทำหน้าที่พวกนี้ได้ แต่ทำหน้าที่เสี่ยงภัยไม่ได้หน้าที่ ที่หนักหนากว่านี่จึงเป็นของชาวบ้าน เช่น การทำหน้าที่ปลักต้นผู้บุกรุก ต่อต้านผู้บุกรุก ถ้าชาวบ้านทำหน้าที่นี้สำเร็จ ผู้บุกรุกออกไปจากพื้นที่แล้ว เด็กๆ จึงจะลงพื้นที่เพื่อปลูกป่า เราทำเช่นนี้กันมาโดยตลอด

“เดิมที่นี่มีป่าชายเลนอยู่ประมาณ 1,000 ไร่ แต่ถูกบุกรุกจนเหลือเพียง 400 ไร่ ที่เหลือ 400 ไร่นี้ ชาวบ้านขอจากทางการเอาไว้เพื่อมาดูแลเอง แต่ป่า 400 ไร่แห่งนี้กลับทำให้น้ำดื่มต้องถูกยิงตาย การลอบฆ่าน้ำดื่มहनนั้นเหมือนเชือดไก่ให้ลิงดู แต่เป็นการเชือดผิดตัว ไปเชือดเอาไก่โต้งซึ่งเป็นไก่ตัวโปรดของชาวบ้าน เพราะน้ำดื่มเป็นคนทีชาวบ้านรักใจเย็น ไม่โกรธใครนาน เป็นคนไม่มากเรื่องประเภทอะไรก็ได้...” ❁

กลุ่มเยาวชนหลังโศกนาฏกรรม

คำบอกเล่าของอาจารย์มานะ ทำให้ภาพเก่าในอดีตชัดขึ้นมามาก การเสียชีวิตของน้ำดื่มไม่ได้มีผลเฉพาะกับกลุ่มชาวบ้านเท่านั้น แต่มีผลทำให้การทำกิจกรรมชุมนุมอนุรักษ์ฯ ของนักเรียนต้องพลอยชะงักไปด้วย

ประธานชุมนุมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นนักเรียนชั้น ม.3 อยู่ในตำแหน่งคนละ 1 ปี เพราะต้องจบการศึกษาระดับสูงสุดของโรงเรียน พอขึ้นปีการศึกษาใหม่ก็มีการเลือกประธานชุมนุมคนใหม่จากปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา มีการสืบทอดเจตนารมณ์การทำงานของกลุ่มอย่างเข้มแข็ง จนกระทั่งถึงต้นปี พ.ศ.2544 หลังการเสียชีวิต

ชีวิตของน้ำต็ม ทุกสิ่งก็เปลี่ยนแปลงไป

“น้ำต็ม” จุรินทร์ ราชพล เป็นแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ที่สำคัญของชาวบ้านป่าคลอง ถูกลอบยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2544 สาเหตุสืบเนื่องมาจากต่อต้านการบุกรุกป่าชายเลนของนายทุนคนหนึ่ง

ปลายปี พ.ศ.2543 ก่อนการเสียชีวิตของน้ำต็มไม่นานนัก ชาวบ้านป่าคลองเพิ่งยินดีกับการที่ได้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่าจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นผลจากการดูแลป่าชายเลนและท้องทะเลหน้าอ่าวป่าคลอง

ชาวบ้านและนักเรียนไม่ได้สูญเสียเรี่ยวแรงเปล่าในการพิทักษ์ทรัพยากร ป่าเขียวครึ้มผุดขึ้นมาทดแทนผืนป่าที่ถูกตัดโล่งเตียน ความอุดมสมบูรณ์หวนคืนกลับมาสู่ท้องถื่น ทั้งผืนป่าชายเลนและผืนน้ำในทะเล รวมถึงความผูกพันที่นับวันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทั้งของนักเรียน ชาวบ้านป่าคลอง และครูบาอาจารย์ต่างๆ ของโรงเรียนวิรสตรีอนุสรณ์ อาจารย์มานะรำลึกถึงเหตุการณ์ในตอนนีให้ฟังว่า

“ปลายปี 2543 มีโครงการรณรงค์ช่วยป่าช่วยชีวิต เพื่อพิจารณาให้รางวัลแก่ผู้ดูแลป่าได้ดีถึงเป้า มีกรมป่าไม้เป็นเจ้าของเรื่อง กองทัพอากาศ 4 เป็นผู้ติดตามและประเมินผล ชาวบ้านส่งโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ทำเข้าร่วมโครงการด้วย ปรากฏว่ากลุ่มอนุรักษ์ของชาวบ้านป่าคลองผ่านการพิจารณา ได้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่า ต้องเข้าไปรับธงจากพระราชินีที่พระตำหนักทักษิณราชินีเวสท์ รับธงมา ได้ 1 เดือน โรงเรียนได้จัดให้มีงานฉลองธงพระราชทานขึ้น ชาวบ้านได้เอากระเช้ามาขอขอบคุณผู้อำนวยการ

โรงเรียนที่จัดงานให้ เสร็จจากการมอบกระเช้า ต่างคนต่างแยกย้ายกันกลับ น้ำต็มไปเก็บกาหยี (มะม่วงหิมพานต์) ที่ปลูกไว้ในแปลง ซึ่งติดกับบ่อกึ่งที่เจ้าของมีปัญหาขัดแย้งกับชาวบ้าน แล้วแกก็ถูกยิงตายตรงนั้น...”

การต่อสู้จลนลมของชาวบ้านคนหนึ่ง กลับมิใช่ไปไม่ร่วงในสายลม แต่เป็นการสั่นลมอย่างลือลั่น กลายเป็นประเด็นสาธารณะที่โจษจันกันทั่วประเทศ ขณะที่ลมหายใจของจุรินทร์สุดสิ้น ชื่อของป่า ชายเลนบ้านป่าคลองผุดขึ้นมาในทันที

น้ำต็มจากไปอย่างสมศักดิ์ศรีของผู้พิทักษ์ป่าชายเลน และยังทำให้แกนนำหลักที่ปักหมุดในนามนักอนุรักษ์ของผู้ที่ยังคงอยู่มีพลังเพิ่ม ขึ้นมาในทันที

พลังที่ฮึกเหิมของชาวบ้านกระพือขึ้นตั้งไฟที่คุโชน ยิ่งหลังพิธีพระราชทานเพลิงศพจุรินทร์ด้วยแล้ว ดูเหมือนนักอนุรักษ์ชาวป่าคลองจะมีหวาดกลัวภัยที่คุกคามชีวิตอยู่เบื้องหน้า ทั้งๆ ที่กระแสข่าวการลอบสังหารแกนนำชาวบ้านยังมีเพิ่มขึ้นอีก มิใช่จุรินทร์คนเดียวเท่านั้นที่อยู่ใบบัญชีดำ ยังมีข่าวหนาหูว่าต้องมีอีก 7 ชีวิต

กระสุนที่กระซอกชีวิตจุรินทร์ แม้จะทำให้ชาวบ้านกลับฮึกเหิมขึ้นมา แต่อาจารย์มานะกลับตรงกันข้าม พอพิมพ์หนุมรู้สึกกังวลและหนักใจขึ้นมา กังวลในสวัสดิภาพของชีวิตลูกศิษย์ ที่อาจจะต้องเข้าไปพัวพันกับบ่วงของอำนาจมืด

แม้กระทั่งตัวเองก็ยังไม่รู้อนาคตเหมือนกัน เพราะอาจารย์มานะคือหนึ่งในเจ็ดของเป้าหมายที่ถูกกาหัวไว้แล้ว...!

“หลังน้ำต็มตาย เหตุการณ์รุนแรงมาก เกือบปีที่ผมไปไหนไม่ได้ มีอุปสรรคที่ถูกรวบได้ประกาศลั่นโรงพักว่า ถ้าหลุดออกมาได้เมื่อไรจะ

เก็บให้เกลี้ยงทั้งเจ็ดคน ซึ่งในเจ็ดคนนั้นมีชื่อผมอยู่ด้วย แม้ชื่อมานะจะอยู่เกือบหลังสุด แต่ก็ถือว่าอยู่ในข่ายที่จะต้องเก็บ ตอนนั้นเวลาไปไหน

มาไหน ถ้าเห็นว่ามีรถขับตามมา ผมต้องหลบ ต้องระวัง ไม่รู้ว่ามันจะเปรี้ยวขึ้นมาเมื่อไร กลายเป็นว่าอยู่แบบสะดุ้งมาเกือบหนึ่งปี แต่สุดท้ายมือปืนถูกศาลตัดสินจำคุกตลอดชีวิต ก็สบายใจขึ้นมาบ้าง...”

หลังจากน้ำดื่มถูกกลบยั้ง แม้พลังฮึดสู้ของชาวบ้านจะทวีเพิ่มพูน แต่ความสับสนของการดำเนินชีวิตผู้คนในแถบนั้นกลับมีมาก เช่นเดียวกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอาจารย์มานะเป็นที่ปรึกษา กำลังเคັงคว้างอยู่ในความคิดของอาจารย์หนุ่ม

“ผมเรียกเด็กมาประชุม เพื่อตกลงว่าเราจะทำอย่างไรกันต่อไป จะเดินหน้าหรือหยุดเดิน คำตอบในใจผมมีอยู่แล้ว แต่ผมจำเป็นต้องถามความเห็นของสมาชิกชุมชนดูก่อน เด็กบอกว่าขอให้ทำกิจกรรมต่อไป เด็กจะไม่ยอมหยุด ผมเห็นความตั้งใจของพวกเขา แต่ในขณะที่เดียวกันผมเห็นว่าไม่ไหวแล้ว เราเดินทุ้งต่อไปไม่ไหว เพราะผมคุยกับผู้ปกครองเด็กและชาวบ้านแล้ว เขาไม่สบายใจที่เหตุการณ์รุนแรงขึ้นทุกวัน ถ้าลูกหลานเขาเป็นอะไรขึ้นมาเราก็ก๊าลบาก ผมจึงตัดสินใจบอกกับเด็กๆ ว่าคราวนี้ครูขอใช้อำนาจของความเป็นครูสักครั้งเถอะ เราต้องปรับท่าทีของชุมชน เราจะเล่นบทผู้เหมือนเมื่อก่อนไม่ได้แล้ว เราจำต้องยุติบทบาทปัจจุบันนี้ลงไปก่อน แต่กิจกรรมของชุมชนเราจะทำกันต่อไป เพียงแต่เปลี่ยนไปทำในด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเดิม...”

ความจริงอาจารย์มานะเห็นความมุ่งมั่นในดวงตาลูกศิษย์

ของตัวเอง แต่เขากลับอ่อนใจขึ้น เพราะอย่างน้อยก็ยึดคงไม่เอื้อมมาถึงเด็กตาต่างๆ เหล่านี้แน่

เหลือแต่ตัวเองที่ลมหายใจยังแขวนอยู่บนเส้นด้าย...

อีกเกือบปีกว่ามือปืนจะถูกจับได้ อาจารย์หนุ่มเพิ่งรู้สึกส่วนตัวหายใจได้โล่งปอดขึ้น...การทำกิจกรรมของชุมชนเมื่ออาจารย์มานะให้ยุติบทบาทในเชิงรุกแล้ว งานอนุรักษ์ยังคงอยู่แต่เบาบางลง อาจารย์มานะใช้เวลาที่มีอยู่ ในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ให้กับโรงเรียน

“ผมเองเป็นคนหนึ่งที่ไม่รู้เรื่องคอมพิวเตอร์เลย ไม่รู้แล้วยังรังเกียจด้วย แต่ก็ยังคิดที่จะพัฒนางานด้านนี้ให้กับโรงเรียน ผมจึงต้องเริ่มเรียนรู้ในสิ่งที่จะต้องสอนเด็กๆ ทำไปทำมาก็รู้เรื่องขึ้นมาบ้าง พอที่จะถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ได้ เด็กรุ่นนั้นจึงกลายเป็นเก่งด้านคอมพิวเตอร์ แต่ไม่เด่นด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บทบาทของเด็กจึงมีเรื่องไอทีขึ้นมาทดแทน”

ปีพ.ศ.2544 - 2547 จึงกลายเป็นช่วงระยะเวลาที่นักอนุรักษ์น้อยๆ ได้ผ่นพักภารกิจพิทักษ์ป่าและชายฝั่งทะเลไปบ้าง แต่เชื้อไฟที่สุ่มขอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 กลับมิเคยมอดไปจากจิตใจของอาจารย์หนุ่มจากกระบี่

ปกิธานแห่งการหยัดยื้อ

การล้มลงของจूरินทร์ ราชพล และน้ำเสียงที่ดังเปี่ยมพลังของชาวบ้านป่าคลอก ทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ต้องหันมามองและยื่นมือเข้าช่วยเหลือนำเนินการ รวมถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สภานายความแห่งประเทศไทย คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา และหน่วยงานอื่นๆ อีกมากมาย

การเข้ามาของหน่วยงานต่างๆ มีผลทำให้การบุกรุกป่าชายเลนของนายทุนต้องชะงักไปโดยปริยาย กลุ่มนายทุนที่คิดว่าการล้มแกนนำอย่างจूरินทร์ได้สักคนหนึ่ง ชาวบ้านที่เหลียวมอมจะต้องหวาดกลัวและไม่คิดจะต่อต้าน แต่ผลกลับตาลปัตรหาได้เป็นเช่นนั้น

ไม่ ป่าชายเลนที่มีเหลืออยู่เพียง 400 ไร่ กลับได้รับการคุ้มครองและปกป้องเพิ่มขึ้น

แม้กิจกรรมของนักเรียนในชุมชนเบาบางลงในเรื่องพิทักษ์ป่า แต่ผลผลิตเต็มนักเรียนและชาวบ้านช่วยกันร่วมใจลงแรงปลูกนั้น กลับเติบโตใหญ่ขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป ต้นกล้าของโกงกางโปร่งแดง ถั่วขาว แสม ที่ถูกประคบประหงมในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา กลายเป็น ต้นไม้ที่สามารถยืนหยัดสู้ลมฝนได้อย่างแข็งแกร่ง

ป่าชายเลนที่เคยเตียนโล่งเพราะถูกตัดถาง กลายเป็นผืนป่าสีเขียวขจี พื้นที่ทรายริมหาดที่น้ำทะเลท่วมไม่ถึง ซึ่งเคยเป็นเพียงผืนทรายที่มีวัชพืชปกคลุม ได้กลับกลายเป็นป่าสนที่เขียวดลัดต้นขึ้นสู่ฟ้าอย่างตระหง่าน

ทุกครั้งที่เยื้องย่างไปเยี่ยมอาณาบริเวณผืนป่าที่เคยปลูกรอยยิ้มของอาจารย์มานะและลูกศิษย์จะปรากฏขึ้นจนเป็นความเคยชิน

แต่ลึกๆ แล้วอาจารย์หนุ่มบอกกับตัวเองว่า กิจกรรมเดิมของชุมชนน่าจะได้รับการพัฒนาต่อไปให้ต่อเนื่อง แม้ขณะนี้ป่าที่ปลูก ต้นไม้ ที่ดูแลรักษาต่างทยอยขึ้นเต็มพื้นที่ที่มีอยู่แล้ว

ปี พ.ศ.2547 จากความอ่อนแอของบทบาทนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้มีลูกศิษย์คนหนึ่งถามอาจารย์มานะว่า กลับมาทำ เรื่องของเยาวชนต่อดีไหม คำถามนี้เหมือนมาต่อยอดให้สิ่งที่ค้างคา อยู่ในใจอาจารย์มานะ ประกอบกับช่วงนั้นโครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง (CHARM) และกลุ่ม NGO ได้เข้ามาพูดคุยเรื่องที่จะช่วยเป็น แรงหนุนพื้นฟูกิจกรรมที่ดูว่าอ่อนแรงลงไป เมื่อมีความรู้สึกเห็นด้วยกับสิ่งที่ได้รับการเสนอ อาจารย์มานะจึงตอบตกลง โดยสิ่งแรกที่ต้องทำคือ เป็นคนประสานงานสร้างความเป็นมิตรระหว่าง

โรงเรียนกับชุมชนอีกครั้ง งานครั้งนี้ของอาจารย์มานะไม่ยากเหมือนที่ผ่านมา เพราะจากคืนวันที่ผันผ่านมานานหลายปี ชาวบ้านมีความเข้าใจในตัวอาจารย์หนุ่มมากขึ้นแล้ว

อาจารย์มานะได้พูดถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้านไว้อย่างน่าคิด

“บ้านเรามีแนวคิดที่ผิดมาตั้งแต่ต้น คือโรงเรียนสร้างรั้วกั้นระหว่างตัวเองกับชุมชน รั้วที่ผมพูดไม่ใช่รั้วอิฐหรือรั้วปูน แต่นั่นคือรั้วแห่งความคิด ที่พยายามจำกัดให้เด็กอยู่แต่ในกรอบของการเรียนหนังสือ ถามว่าถ้าเด็กไม่เรียนรู้อะไรตัวเองตั้งแต่เกิด แล้วจะไปเรียนเมื่อไร สุดท้ายก็เรียนรู้หลังจากเรียนจบไปใหม่ ถ้าการเรียนรู้อะไรเกิดขึ้นหลังจากเรียนจบ ก็แทบไม่ได้ผูกพันอะไรกับหมู่บ้านมากนัก จึงไม่แปลกที่เด็กหลังจากเรียนจบแล้ว มักจะออกไปจากหมู่บ้าน นั่นเป็นเพราะความผูกพันมันไม่มี เด็กที่เรียนสูงจึงดูถูกบ้านเกิดของตัวเองว่าเชย ไปไม่ถึงไหน ที่นี้ผมจึงพยายามทำกิจกรรมโดยไม่มีกำแพงแยกระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ถ้าชาวบ้านมีกิจกรรมเราจะเข้าไปร่วมทันที เราต้องเป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้ ให้เด็กได้เรียนรู้ชุมชน”

ปี พ.ศ.2548 นักเรียนในชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ร่วมมือกับชาวบ้าน สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเลและป่าชายเลน และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งสำรวจข้อมูลพืชและสัตว์ในป่าชายเลนและบริเวณแนวหญ้าทะเลเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งจากการสำรวจใหญ่ในครั้งนี้ คณะผู้สำรวจได้พบเห็นคุณค่า

มหาศาลของผีป่าชายเลนและแนวหญ้าทะเล ซึ่งได้รับการฟื้นฟู เยียวจาจนคืนสู่ความสมบูรณ์แล้ว คือ บริเวณป่าชายเลนมีปลา หอย ปู กุ้ง รวมกันถึง 48 ชนิด บริเวณแนวหญ้าทะเลมีมากถึง 45 ชนิด ส่วนบริเวณ แนวปะการังก็มีมากถึง 52 ชนิด

นี่เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการ ปลูกป่า ซ่อมแซมป่า ดูแลฟื้นฟูในวันเวลาที่ผ่านไป

พ.ศ.2548 อาจารย์มานะได้เปลี่ยนชื่อชุมชนใหม่ โดยเปลี่ยน จาก “ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” เป็น “กลุ่มเยาวชนรักษ์บ้านเรา” โดยมีเหตุผลที่ชัดเจนว่า

“ผมจำเป็นต้องเปลี่ยน เพราะถ้าใช้ชื่อกลุ่มว่าอนุรักษ์เหมือนเดิม มันก็ทำเพียงแค่งานอนุรักษ์ แต่พอเปลี่ยนเป็น ‘รักษ์บ้านเรา’ ก็แสดงถึงความกว้างของงานที่ต้องทำออกมา มันกลายเป็นว่าได้ทุก เรื่อง เด็กๆ ได้เรียนรู้ถึงทุกแง่มุมของบ้านตัวเอง”

กิจกรรมของกลุ่มแม่ประสบปัญหาบ้าง แต่ถ้าถามถึงเป้าหมาย นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เมื่อผีป่าชายเลนทั้ง 400 ไร่ คืนสู่ความสมบูรณ์แล้ว ภารกิจของเด็กก็เหลือเพียงการดูแลตรวจ ซ่อมและระวังป่า ทำให้เวลาของกิจกรรมกลุ่มมีเหลือมากขึ้น แนวคิด อาจารย์ มานะไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ผีป่าชายเลน แต่กลับมองยาว ไกลไปอีก หลังจากไม่มีพื้นที่ให้ปลูกป่า กิจกรรมใหม่ของกลุ่มเยาวชน รักษ์บ้านเราก็ก่อตั้งขึ้นมา เมื่ออาจารย์มานะได้หาเงินซื้อกล้องถ่าย วิดีทัศน์มาให้กลุ่มเยาวชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว ของผีป่าที่พวกเขาดูแลออกสู่สายตาสาธารณชน

การลงทุนลงแรงของอาจารย์มานะได้รับผลตอบแทนกลับมาอย่างน่าชื่นชม เมื่องานถ่ายสารคดีเรื่องแรกที่ชื่อ “ป่าแห่งชีวิต”

จากฝีมือของนักเรียน ได้รับรางวัลจากโครงการแลบ้านผ่านเลนส์ หลังจากนั้น เป็นต้นมา สารคดีจากการถ่ายทำของเด็กๆ ได้รับการผลิต ออกตามมาอีกหลายเรื่อง

“งานถ่ายภาพที่เด็กๆ ทำกันเอง แสงสีไม่สวย มุมกล้อง ไม่ดีเหมือนมืออาชีพ แต่สิ่งที่ได้เห็นคือความเป็นไปที่มีคุณค่า ในชุมชน เด็กๆ ทำกันเองทุกอย่าง รวมถึงการบรรยาย ตัดต่อ และทำเป็นแผ่นดีสก์ออกมาเผยแพร่”

ผลงานของนักเรียนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย รางวัลสำคัญในผลงานที่เกี่ยวกับงานกิจกรรมและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เด็กๆ มีดังนี้

พ.ศ.2537 รายการริมระเบียบ ของบริษัทป่าใหญ่ ศรีเอชเอ็น

พ.ศ.2538 รางวัลชนะเลิศ โครงการช่วยป่า ช่วยทะเล โดย โครงการสานใจเด็กไทย ซึ่งเป็นโครงการย่อยของโครงการ THINK EARTH

พ.ศ.2539 รายการทุ่งแสงตะวัน ของบริษัทป่าใหญ่ ศรีเอชเอ็น

พ.ศ.2539 ตัวแทนนักเรียนที่ได้รางวัล ปี พ.ศ.2538

จำนวน 3 คน พร้อมอาจารย์ที่ปรึกษา ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน สิ่งแวดล้อมที่ประเทศสิงคโปร์

พ.ศ.2549 ได้รับ 3 รางวัลสารคดียอดเยี่ยม จากโครงการ แลบ้านผ่านเลนส์ โดยมูลนิธิฟ้าเดียวซึ่งสนับสนุนโดยโครงการ CHARM

แหล่งเรียนรู้

ปัจจุบัน ผีนป่าชายเลนและแหล่งหญ้าทะเลที่กลุ่มเยาวชน ใฝ่ฟุ้งพักดูแล กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและผู้ที่มีความ สนใจโดยทั่วไป อาจารย์มานะได้จัดให้มีการบูรณาการเข้ากับการ เรียนการสอนในโรงเรียน โดยเล่าให้ฟังว่า

“เด็ก ม.1 นี้ ผมให้เรียนวิชาท้องถิ่นศึกษา เป็นการเรียน เรื่องราวของชุมชนบ้านป่าคลอกโดยเฉพาะ เรียนทั้งเรื่องบุคคล สถานที่ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้เด็กได้รู้จักบ้านเกิด และท้องถิ่นของตัวเอง พอขึ้น ม.2 ถ้าใครเลือกเรียนต่อ ผมก็ให้ เรียนเรื่องของอำเภอถลางทั้งหมด ถ้าเรียนต่อในชั้น ม.3 ผมให้

เรียนเรื่องจังหวัดภูเก็ตทั้งหมด ก็เป็นอันว่าถ้าได้เรียนวิชานี้ทั้ง 3 ปี เด็กก็จะรู้เรื่องบ้านเกิดได้อย่างดีและรู้สึก นอกจากนี้ก็มีวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ที่นี้ภูเก็ต ภาษาอังกฤษรอบรู้ และยังมีวิชาเลือกให้กับนักเรียนที่สนใจอีก 1 วิชาคือ การสร้าง ภาพยนตร์สารคดีเบื้องต้น” นอกจากนี้ทำเรื่องแหล่งเรียนรู้ด้าน ทรัพยากรชายฝั่งและการบูรณาการ การจัดทำสื่อวีดิทัศน์เรื่อง สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ต่างๆ ของชุมชนแล้ว อาจารย์มานะ ยังได้คิดหากิจกรรมใหม่ให้นักเรียนในกลุ่มเยาวชนได้ทำกันต่อไปอีก เช่น การจัดตั้งละครหุ่นมือ

“เรื่องละครหุ่นมือนี้ เกิดขึ้นเพราะผมเริ่มมองเห็นปัญหา ของเด็กนักเรียน คือโดยทั่วไปแล้วนักเรียนชั้น ม.1 นี้ ส่วนมาก ยังเป็นเด็กที่ไม่เหลวไหล มีความประพฤติดี แต่พอขึ้น ม.2 เข้าสู่ วัยรุ่นมากขึ้น หลายคนเริ่มเบียดอกนอกเส้นทาง ช่วงนี้เด็กจะเริ่ม ก้าวร้าว มีเรื่องชู้สาว มีเรื่องยาเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้อง ถ้าไม่ไปถาม มาปรากฏว่าสาเหตุใหญ่ที่สุดของทุกปัญหามาจากปัญหาครอบครัวทั้ง นั้น ผมจึงมีความคิดที่จะแก้ไขเรื่องเหล่านี้ ปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะทำได้ อย่างไร ก็พอดีมีศิษย์เก่า ของผมคนหนึ่งเขาทำละครหุ่นมือได้ ผม จึงให้เขากลับมาทำงานเพื่อบ้านเกิดบ้าง ผมคิดใช้ละครหุ่นมือ นี้แหละปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก เราจึงได้เริ่มคุยกัน ผมคุยกับ เขาอยู่นานสามเดือนจึงได้เริ่มลงมือทำ

“งานละครหุ่นมือก็เริ่มจากศูนย์แล้วดีขึ้นเรื่อยๆ เราไปแสดง ที่โน่นบ้าง ที่นี้บ้าง ระนอง พังงา ภูเก็ต ไปทั่วแหละครับ ไปด้วย รถเก๋งเก๋ง ของผมนี่แหละ เวลาผ่านไปสักพัก ผลของการแสดง ละครเริ่มปรากฏ พฤติกรรมของเด็กหลายคนถูกปรับให้ดีขึ้นโดย

อัตโนมติ เช่น เด็กมีความคิดอย่างเป็นระบบขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น พูดจามีความเสี่ยงกว่าแต่ก่อน ทั้งนี้ ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าครูเป็นคนปรับพฤติกรรมเด็กหรือ คนปรับพฤติกรรมเด็กอย่างแท้จริงคือคนฝึกให้เล่นละคร เพราะเด็กพอสนิทกับครูมากขึ้น เขาไม่ค่อยเชื่อฟังครูแล้ว เรื่องของละครที่ผมนำมาให้เด็กแสดง ส่วนมากเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวและสิ่งแวดล้อม ทั้งสองอย่างนี้เหมือนกับจะตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของทั้งสองสิ่ง ก็ดี...พฤติกรรมของเด็กดีขึ้นมามาก”

ความจริงระยะเวลา 15 ปี ที่กลุ่มเยาวชนยังคงอยู่และมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง น่าจะมีอะไรสักอย่างที่ทำให้ยืนยงอยู่ได้ยาวนาน เช่นนี้ อาจารย์มานะชี้แจงให้ฟังดังนี้

“จริงๆ แล้วผมพยายามคิดว่าเราจะทำงานอย่างไรให้มีความต่อเนื่องให้ได้ ไม่ใช่ปีนี้สอนวิชาสิ่งแวดล้อมปีนี้ก็สอนอยู่แค่นี้ ปีหน้าฉันก็เลิก หลายโครงการ หลายโรงเรียนที่เป็นแบบนี้ นี่คือนโยบายของการทำงานด้านเยาวชน บางแห่งอาศัยเพียงวิชาที่สอนแล้วบอกว่านี่คือกลุ่มเยาวชน แต่ของผมไม่ใช่ ผมไม่สอนเรื่องสิ่งแวดล้อมมาหลายปีแล้ว แต่กลุ่มก็ยังอยู่ อยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 มาจนถึงปัจจุบันนี้ เชื่อไหมว่าศิษย์เก่าทุกรุ่นทุกปีก็เรียนจบไปแล้ว ทุกวันนี้ยังกลับมาช่วยงานผมอยู่

“เด็กพวกนี้พอเรียนจบจากที่นี่แล้วไปเรียนต่อที่อื่น เขาก็อึดอัดเพราะไม่มีเวทีที่มีกิจกรรมเดิมให้เล่น อยู่ที่นี่มันห้อยแสดงออก ได้เต็มที่ พอไปเรียนที่อื่นมันกลับไม่ใช่ ถ้าเด็กเรียนสายวิทย์ก็มักไปอยู่ชุมชนวิทยาศาสตร์ ผมว่าอย่างนี้ไม่ถูกนะ เป็นการตีกรอบความคิดของเด็ก แต่ถ้าพวกเขาอยู่ที่นี้ อยากอยู่ชุมชน

อะไรเลือกได้โดยเสรีเลย พออยู่ที่อื่นอึดอัดใจ เด็กจึงกลับมาหาผมอีก ผมบอกกับเด็กอยู่เสมอว่าถ้าไปที่อื่นแล้วไม่มีเวทีให้เล่น ขอให้กลับเข้ามาที่นี่ มาทำงานด้วยกันเหมือนที่เคยทำงานของกลุ่มเยาวชนจึงเริ่มเป็นเครือข่ายขึ้นมา ไม่เฉพาะ แต่ศิษย์เก่าเท่านั้นที่มา ร่วมเครือข่าย ยังมีกลุ่มชาวบ้านในชุมชนอีกที่มาร่วมอยู่ด้วย ในตำบลป่าคลอกมี 9 หมู่บ้าน ลูกศิษย์ผมมีอยู่ทุกหมู่บ้าน ฉะนั้นเครือข่ายของกลุ่มเยาวชนรักษารักษาบ้านเราถือได้ว่าไม่ใช่เล็กๆ เลย”

การดำเนินงานทุกอย่างของกลุ่มเยาวชนรักษารักษาบ้านเราย่อมต้องมีปัจจัยหลายอย่างสนับสนุน เกี่ยวกับเรื่องนี้อาจารย์มานะเปิดเผย ว่า

“มีหลายหน่วยงานที่คอยช่วยเหลือเรา หากจะนับจากใกล้ๆ ก็มีชาวบ้านจากชุมชนบ้านป่าคลอก หมู่ 2 นี้แหละ ที่คอยช่วยเหลือในด้านเป็นวิทยากร บรรยายความรู้ในเรื่องต่างๆ ให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โรงเรียนวิรสตรีอนุสรณ์ของเราที่สำคัญ ผู้อำนวยการโรงเรียนท่านเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยฯ ได้รับเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะต้องทำ สำหรับส่วนสำคัญที่สุดคือด้านเงินทุนสนับสนุน เราได้มาจากองค์การ Action Aid และโครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง (CHARM) นอกจากนั้นก็ยังมีหน่วยงานอื่นๆ อีกบ้างเหมือนกัน”

จากคำบอกเล่าของอาจารย์มานะ สามเมือง ดูเหมือนปัจจัยสำหรับขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มพร้อมแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆ อยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

ปัญหาแรกคือความไม่ต่อเนื่องของสมาชิกในกลุ่มเยาวชน ปัญหาเกิดขึ้นเพราะนักเรียนมีโอกาสเรียนที่นี่เพียง ม.1 - ม.3 เท่านั้น ปีสุดท้าย ชั้น ม.3 เป็นปีที่เขาเริ่มเข้าใจในกิจกรรมที่ทำ เริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ แต่ในขณะเดียวกัน เขาต้องจบการศึกษาไปจากที่นี่ จึงเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้อาจารย์มานะต้องสร้างเครือข่ายกลุ่มเยาวชนรักษารักษาบ้านเราขึ้นมา เพื่อให้พวกเขาได้มีโอกาสกลับมาทำกิจกรรมได้อีกครั้ง

ปัญหาที่สองคือเรื่องขาดบุคลากร นั่นคือ ครู-อาจารย์ ที่พอ จะเป็นที่ปรึกษาในเรื่องการขับเคลื่อนของกลุ่ม ภาพจริงในปัจจุบัน งานสอนของครูถือว่าเป็นงานหนักมาก ครูแทบจะไม่มีเวลาว่างมาทำ กิจกรรมอื่น ยิ่งโรงเรียนแห่งนี้เป็นเพียงโรงเรียนเล็กๆ มีนักเรียนเพียง 164 คน มีครู-อาจารย์เพียง 12 คน การที่จะให้ครูทุกคนมาร่วมทำกิจกรรมนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เลย

การที่โรงเรียนมีนักเรียนน้อย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการขาด บุคลากรด้านสมาชิกกลุ่ม การเข้ามาทำกิจกรรมกลุ่มอย่างจริงจังย่อมมีผลเสียต่อการเรียน ผู้ปกครองหลายคนคิดในข้อนี้เหมือนกัน กลุ่มจึงมีตัวเลือกที่จะรับเข้ามาเป็นสมาชิกน้อย เมื่อตัวเลือกมีไม่มาก ศักยภาพของสมาชิกย่อมจะลดหลั่นคุณภาพลงไปด้วย

อาจารย์มานะคิดแก้ปัญหาเรื่องครู โดยพยายามสร้างความร่วมมือกับครูอาจารย์ท่านอื่น โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายเป็นสื่อการเรียนการสอน ปัญหาเรื่องขาดบุคลากรด้านนักเรียนก็แก้ไขโดยการประสานงานกับศิษย์เก่าและเยาวชนในชุมชน เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมให้มันคงยั่งยืน

ปัญหาที่สามคือเรื่องทุนทรัพย์ดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ ที่

กลุ่มทำอยู่ทุกวันนี้ล้วนต้องใช้เครื่องมือ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ทันสมัย เหมาะกับยุคของกาลเวลา ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ส่วนมากมีราคาสูง การที่จะให้ได้มาสำหรับอุปกรณ์เหล่านี้ กลุ่มจึงต้องใช้วิธีการขอรับ สนับสนุนจากองค์กรต่างๆ

มีคำกล่าวไว้ว่ากาลเวลาเป็นผู้ทำลายสรรพสิ่ง แต่สำหรับกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษารักษาบ้านเราแล้ว ดูเหมือนจะตรงกันข้ามกับคำพูดดังกล่าว เพราะนับวันความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมยิ่งทวีคูณเพิ่ม

อาจารย์มานะในวันนี้ไม่ใช่หนุ่มน้อยวัย 27 ปี แต่เป็นหนุ่มใหญ่วัย 43 รูปร่างหน้าตาของอาจารย์มานะในวันนี้กับวันนี้ ยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมาก ยิ่งดวงตาก็ไม่มีรอยล้าระเหี่ย ดูเหมือนปณิธานที่อยู่ใจจะไม่เคยเจือจาง

ฝันป่าชายเลนที่เขียวขจีริมอ่าวป่าคลอก บ่งบอกถึงความสำเร็จ แหล่งหญ้าทะเลที่คืนสู่ความสมบูรณ์คือสิ่งบ่งชี้ถึงศักยภาพของบุคคลคนหนึ่ง

อาจารย์มานะ สามเมือง ที่ปรึกษาตลอดชีวิตของ “กลุ่มเยาวชนรักษารักษาบ้านเรา” แห่งโรงเรียนวิรสตรีอนุสรณ์ และสะพานสายมิตรที่เชื่อมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

อาจารย์มานะ สามเมือ

ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักบ้านเรา
(พ.ศ.2536-ปัจจุบัน)

- ในเมื่อมีอาชีพครูแล้วทำไมอาจารย์ต้องมาทำกิจกรรม
เรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

“ครูไม่ใช่มีหน้าที่สอนหนังสืออย่างเดียว ครูต้องสอนคน
ด้วย ถ้าคิดว่าครูเป็นเพียงคนสอนหนังสือเด็ก เอาใครมาสอนก็ได้
ไม่ต้องเรียนจบอะไรมาหรอก ที่ตัวเองมาทำงานกิจกรรมเพราะ
เรียนจบมาทางด้านนี้ การสอนคนต้องสอนทุกเรื่อง ทั้งด้านคุณธรรม
จริยธรรม ความรับผิดชอบ ส่วนเรื่องความคิดผูกใจติดกับท้องถิ่น
ในหนังสือหรือในหลักสูตรไม่มีสอน แต่ผมได้มาเพราะเคยเป็นนัก
กิจกรรมตั้งแต่เรียนชั้นมัธยม เคยขึ้นเวทีไฮปาร์ค เคยเห็นอะไรมา
มาก แล้วถูกปลูกฝังต่อๆ กันมาจึงมีความคิดที่จะทำงานเพื่อชุมชน”

- งานที่ทำอยู่ สอนคุณธรรมหรือความรับผิดชอบต่อเด็ก
อย่างไร

“งานพวกนี้เป็นตัวคุณธรรมล้วนๆ งานปลูกป่าความจริง
ไม่ใช่หน้าที่นักเรียน หน้าที่นักเรียนคือเรียนหนังสือ แต่การไปปลูก
ป่าคือการทำหน้าที่เพื่อสังคม นั่นคือความรับผิดชอบต่อสังคม สอน
ให้เอ็งรู้ว่าเอ็งต้องมีความรับผิดชอบต่อประการแรก ก่อนที่จะไปรับผิด
ชอบสิ่งอื่น นั่นคือการที่มีใจรับผิดชอบต่อบ้านเกิด ทุกวันพฤหัสบดี
เป็นคาบกิจกรรม บางครั้งเด็กต้องขี่มอเตอร์ไซด์เข้าไปตัดต้นไม้ที่ป่า
ชายเลน ดูว่าที่ปลูกไปตายกี่ต้น รอดกี่ต้น เรื่องพวกนี้ไม่มีใน
หลักสูตร ไม่มีคะแนนให้ คนที่จะเข้าไปดูได้ต้องเป็นคนที่มีอาสา
เองและต้องเป็นเด็กที่ไว้ใจได้ แต่ ถ้าเด็กไม่ตีไป ลับหลังเรามันอาจ
ไปนั่งสูบบุหรี่ เราก็ดอนอีก...ตรงนี้เราสอนโดยที่ไม่ต้องบอกว่า
นั่นคือคุณธรรม ถ้าเอ็งทำได้เมื่อไร ถือว่าเอ็งเริ่มดีขึ้นมา”

- ถ้าผู้ใหญ่บอกว่าเด็กไม่ต้องมายุ่ง เด็กมีหน้าที่เรียน
หนังสือ อย่างไร

“บ้านเราทำผิดมาตั้งแต่ต้น จริงๆ แล้วโรงเรียนต้องเป็น
หนึ่งเดียวกับชุมชน แน่นนอน...ทุกวันนี้สังคมเปลี่ยนไป ที่นี้ขณะนี้
มีโรงแรมเกิดขึ้นมาก เด็กสมัยนี้ไม่ออกไปหาปูหาปลาแน่ มัน
มักจะทำงานรับจ้างในโรงแรมมากกว่า กระแสโลกยุคนี้เราดำเนินไม่
ไหวหรอก แต่ในขณะที่เดียวกัน ถ้าเด็กมีความผูกพันกับหมู่บ้าน
เป็นหนึ่งในเดียวกับชุมชน ความรักบ้านเกิดย่อมต้องมี ถ้ามีใครเข้า
มาทำอะไรที่ไม่ชอบไม่ดีในหมู่บ้าน แน่นนอนว่าเขาจะต้องสะกิดบอก
กันให้รู้ แต่ถ้าเด็กพวกนี้ไม่มีความผูกพันอย่างที่ผมว่า ก็คงไม่ทำ

อะไรกัน แต่ทุกอย่างมันต้องใช้เวลา ไม่ใช่ว่าช่วงปีสองปีนี้เด็กจะเปลี่ยนไปได้ทั้งระบบ ทื่ออเมริกา อังกฤษ ประชาธิปไตยกว่าจะเกิดได้ต้องใช้เวลาเป็นร้อยปี อย่าไปคิดว่าวันนี้บ้านเรายังล้ำหลัง เมื่อก่อนอเมริกา อังกฤษยิ่งกว่านี้อีก แต่บางครั้งผมเองอาจจะคิดนอกกรอบ จึงไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายครู”

- ครูคนอื่นไม่เห็นด้วยหรือ

“ในโรงเรียนนี้เฉยๆ นะ แต่ในโรงเรียนใหญ่อื่นๆ จุดหมายหลักของการเรียนการสอน คือเด็กต้องสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้จริงๆ แล้วบ้านเรามีครูอยู่มากมาย ด็อกเตอร์มีเต็มไปหมด แต่ทำไมต้องไปจ้างชาวต่างชาติมาทำโน่นทำนี่ มันเกิดอะไรขึ้น ผมว่าเราไม่ได้สอนให้เด็กรู้จักชุมชน ไม่ได้สอนให้เด็กรู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่น ผมเองยอมรับว่าครูของผมที่นี่คือชาวบ้านที่จบ ป.4 ผมบอกใครๆ เขาได้เต็มปากว่าชาวบ้านคนนี่คือครูของผม ในอดีตผมไม่รู้เลยว่าต้นไม้ต้นนี้คือต้นอะไร เป็นอย่างไร แต่ผมมารู้เพราะผมทำงานกับชาวบ้าน พอผมรู้...ผมมาขยายต่อให้เด็กฟังได้ เพราะเด็กโดยทั่วไปถ้าให้ปุ๋ยตายายมาแล้ว มันไม่ยอมฟัง ต้องอาศัยอีกคนหนึ่งเป็นสื่อกลาง”

- เขาเลิกเชื่อพ่อแม่แล้วหรือ หรือครูน่าเชื่อถือกว่า

“เป็นเรื่องธรรมดาของวัยรุ่น เด็กวัยรุ่นมีความรู้สึกว่าคุณค่าคนอื่นน่าเชื่อถือกว่าคนใกล้ชิด โดยเฉพาะเพื่อน เพราะเพื่อนคือคนที่น่าเชื่อถือที่สุดในสายตาเขา ผมจึงบอกเด็กไปว่า ถ้ามีอะไรให้คุยกับเพื่อนในกลุ่ม งานของผมจึงเริ่มจากเด็กคนเดียว แล้วขยายวงออก

ไปจนทั่วทั้งโรงเรียน ให้เด็กๆ ดูแลกันเองทั้งโรงเรียน แต่ผมทำคนเดียวทุกเรื่องไม่ไหว เรื่องในโรงเรียนมีมากมายหลายเรื่องที่ผมไม่ชอบ เช่น เรื่องขยะ ขอให้ฝ่ายอาคารสถานที่เขาทำ สิ่งที่ผมจะทำคือผมขอสร้างเด็กให้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด ผมขอเพียงแค่นี้ ซึ่งมันเป็นเรื่องใหญ่นะ ใหญ่ตรงที่ว่าเราต้องไปประสานงานกับชาวบ้าน ซึ่งกว่าจะคุยกันรู้เรื่องต้องใช้เวลาและวิธีการ ไม่น้อยเลย”

- กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนไม่ได้จบที่โรงเรียน แต่กลับขยายออกไปสู่ชุมชน

“ศิษย์เก่าของที่นี่ บางคนก็ไปทำงานสายนี้ต่อ บางคนก็ไม่ได้ทำ แต่อยากมาเชื่อมกิจกรรมด้วย เช่น เหมือนที่ผ่านมามีเด็กที่จบไปแล้วมาทำละครหุ่น มากินนอนอยู่ที่นี้ตั้ง 3 เดือน อย่างด่าก็กลับไปทำกิจกรรมเดิมคือทำประมงพื้นบ้าน ปัจจุบันกิจกรรมของกลุ่มเปลี่ยนไปเรื่อย ตอนนี้อาจจบลงที่การทำสารคดีและละครหุ่น แต่เรื่องปลูกป่า ดูแลรักษาป่า เรายังทำอยู่อย่างต่อเนื่อง ทำร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเหมือนเดิม”

- รู้สึกโดดเดี่ยวกับงานที่ทำอยู่ไหม

“ไม่นะ ผมมีเพื่อน มีชาวบ้าน มีนักเรียนอยู่เคียงข้าง ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวเลย ช่วงมาอยู่ที่นี้ใหม่ๆ ฐิติได้เต็มที่เพราะยังตัวคนเดียว ปัจจุบันแต่งงานแล้ว มีครอบครัวมีลูกแล้ว แต่ภรรยาผมเป็นคนตีเข้าใจในงานที่ผมทำอยู่ ผมจึงยังทำงานได้อย่างเต็มที่ การสอนคนไม่ใช่พระเทศน์ การสอนคนต้องโดยการทำให้ดู ไม่สอนหนังสือ

แบบแนะนำ แต่ต้องสอนแบบแนะแนว”

- อาจารย์เชื่อในเรื่องสอนเด็กด้วยกิจกรรม...

“เชื่อ กิจกรรมต่างๆเปิดโอกาสให้เด็กแสดงศักยภาพออกมา ผมเชื่อหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพของเด็กในหนังสือ ว่าต้องลงมือทำกิจกรรม แต่เด็กมักจะเถียงว่าเป็นงานยาก ฉะนั้นครูต้องลงมือทำให้เห็น ต้องพาเด็กไปลงชุมชน พาไปดูให้เห็นของจริง ที่ผ่านๆ มาเด็กทำงานเพียงในสมุดการบ้าน ลอกงานเพื่อนบ้าง ถ้าทำงานกับกลุ่มของเราต้องลงไปทำกับชาวบ้าน เช่น ไปถามคนแก่ คนแก่ถึงประวัติของหมู่บ้าน ผมกำหนดไว้ว่าให้เด็กไปถามคนแก่ให้ครบ 3 คน แล้วทำรายงานมาผมจึงจะเซ็นให้ คนแก่บางคนดีใจมากที่มีคนมาถาม”

- หลักการทำงานของอาจารย์

“หนึ่ง ผมยึดหลักการหรืออุดมการณ์เป็นใหญ่ในการทำงาน ไม่ได้ยึดติดกับเงินเดือน ผลงานของผมจึงเดินทางมาก่อนความดีความชอบ สอง ผมทำงานโดยไม่ยึดติดกับเวลา ไม่ใช่ว่าสี่โมงครึ่งหรือห้าโมงเย็นกลับบ้านแล้ว ผมยังนั่งทำงานต่อที่โรงเรียน แม้จะไม่มีใครอยู่แล้วก็ตาม สาม ผมทำความเข้าใจกับชาวบ้านอย่างดีที่สุด เพราะการทำกลุ่มกิจกรรมที่นี่ สมาชิกในกลุ่มเป็นเด็ก ผู้หญิงเกือบทั้งนั้น เรื่องผู้ชายไม่ต้องมาพูดกันเลย ในชีวิตผมไม่เคยมีเรื่องเสียหายทำนองนี้ เรื่องนี้ผมต้องให้ชาวบ้านได้เข้าใจ เพราะลูกหลานของเขาต้องมาทำงานคลุกคลีอยู่กับผม ถ้าใครไม่ไว้ใจผม ห้ามลูกของเขาได้เลย”

รอยยิ้มของอาจารย์มานะ กับฉากสีเขียวรอบกายที่มาจากหยาดเหงื่อของการฟันฝ่า

“ดำ” สุเมธ กระจ่าง

ประธานคนแรกของชุมนุมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
(พ.ศ.2536)

ปีพ.ศ.2536 ตอนที่ถูกชาวบ้านจับ ผมแค้นมาก น้ำต้อยนั้นแหละเป็นคนจับผม ผมจึงมาตั้งกลุ่มทำกิจกรรมแข่งกับพวกเขา ทำไปทำมาจึงได้เข้าใจว่าทำไมชาวบ้านจึงต้องอนุรักษ์ หลังจากนั้นก็ทำงานร่วมกับชาวบ้านป่าคลองมาโดยตลอด ผมโกรธพวกเขาอยู่ไม่นานหรอก ผมก็เป็นประธานชุมนุมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนได้เทอมเดียว ก็จบ ม.3 พอดี ออกจากโรงเรียนไปทำงานที่แพปลา ต่อมาได้เรียน กศน.ไปจนจบ ม.6 หลังจากนั้นก็ได้เรียนต่อ มัธยมแต่เที่ยวเตร่เฮฮาสนุกสนาน ช่วงนั้นได้มาเห็นภาพไม่ดีในหมู่บ้าน เห็นวัยรุ่นติดยา เห็นเด็กไม่ทำงาน จึงตั้งกลุ่มรักษ์อ่าวปอขึ้นมา โดยนำเอาหลักการที่ได้จากโรงเรียนมาใช้ แต่ไปไม่รอด เพราะตอนนั้นผมทำอยู่คนเดียวจริงๆ แล้วมันต้องเดินพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน จึงต้องถอยทัพกลับมาตั้งหลักใหม่ ต่อมาจึงร่วมกับเพื่อนๆ ตั้งเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ก็ทำมาจนถึงทุกวันนี้

ดูเหมือนปัจจุบันผมจะเป็นคนของประชาชน มากกว่าคนของครอบครัวแล้ว เมียผมบอกมาอย่างนี้ทุกวันนี้รายได้ของผมมาจากการทำอวนปูในทะเล ต้องออกเรือไปวางอวนจับปู มันเป็นงานส่วนตัวที่ผมชอบ พอมี รายได้เลี้ยงลูกเลี้ยงเมียอย่างไม่ลำบาก ปูที่ผมจับเป็นปูม้า เมื่อหลายปี ก่อนลำบากเหมือนกัน ช่วงก่อนทำกลุ่มประมงพื้นบ้าน มีเรือใหญ่เข้าวางไซดักปูในน่านน้ำเรา วางไซครั้งหนึ่ง 2,000 - 3,000 ลูก ได้ปูไปครั้งหนึ่ง 2,000 - 3,000 ตัว ปูที่ชาวบ้านเคยจับได้วันละ 3 - 5 กิโล เหลือให้จับได้เพียงวันละ 1 กิโล แล้วจะพอกินอะไรเล่า ผมจึงรวบรวมพรรคพวกคิดจะไปไล่เรือนายทุนพวกนั้น แต่นึกขึ้นมาได้ว่าเราไม่มีสิทธิ์ จึงกลับมาตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้าน จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย กลุ่มจึงเริ่มมีอำนาจขึ้นมา พอมีอำนาจต่อรอง เราก็ไปเจรจาแบ่งเขตน่านน้ำกัน น่านน้ำชายฝั่งเป็นของชาวบ้าน น่านน้ำนอกเขตเราก็เป็นของเขา พอทุกอย่างลงตัวตามนี้ สถานการณ์ทรัพยากรชายฝั่งดีขึ้นมาในทันที ทุกวันนี้มีปูให้จับมากขึ้น เราไม่ต้องออกเรือไปไกลแล้ว ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องทำมาหากิน ก็มีอยู่บ้าง เช่น เรื่องถูกพ่อค้าคนกลาง รับซื้อปูจากเราในราคาถูก เขาซื้อเรา กิโลละ 120 - 130 บาท แต่ไปขาย กิโลละ 280 บาท มันก็เกินไปเหมือนกัน

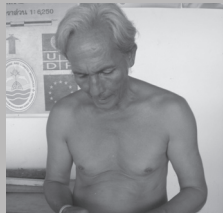
เรื่องกิจกรรมชุมชนมุขสมัยเรียนที่โรงเรียนวิรสตรีอนุสรณ์ ถ้าไม่มีครูมานะเสียคน ทุกอย่างไม่เดินหน้ามาจนถึงทุกวันนี้หรอก ครูมานะไม่เคยชวนเด็กมาเข้าชุมนุม แกบอกว่าการให้เด็กมาสมัครเป็นสมาชิกโดยสมัครใจมากกว่า ถ้ามีการบังคับเขาคงไม่เต็มใจทำงาน สมัยนั้นนักเรียนหลายคนมาเข้าชุมนุม เพราะเห็นว่าได้ไปเที่ยวโน่นเที่ยวนี้ การเดินป่า ปลูกป่าเป็นเรื่องสนุก แต่

ผมบอกกับเขาเสมอว่า สนุกได้แต่เหนื่อยนะ เข้ามาแล้วต้องทำงาน แม้จะสนุกด้วยกัน แต่เวลาเหนื่อยก็ต้องเหนื่อยด้วยกัน กว่าชุมนุมจะได้โล่ได้รางวัล เราต้องลำบากกันมาไม่น้อย ต้องกินข้าวห่อใบตอง กินข้าวห่อใบบัว ไม่ได้กินดิบกินดีเหมือนที่คนอื่นเขากินกัน ผมเองแม้จบจากวิรสตรีอนุสรณ์มา 15 ปีแล้ว แต่ยังประสานงานกับครูมานะอยู่เสมอ เรายังทำงานในเรื่องเดียวกัน โรงเรียนมีกิจกรรมผมก็มาร่วมโดยตลอด บางครั้งก็มาบรรยายโน่นนี่ให้รุ่นน้องได้รับฟัง นื่องๆ เจอผมนอกโรงเรียนก็ทักทาย พูดคุยกัน เขาให้ความนับถือผมมาโดยตลอด ก็ดีใจที่เรายังมีความสำคัญอยู่บ้าง

กับน้ำต๋อยก็เหมือนกัน ผมคุยเรื่องกิจกรรมกับแกมาเสมอ น้ำต๋อยแกทำเรื่องนี้มานานแล้ว เรียกได้ว่าเป็นคนบุกเบิกได้เลย ทุกวันนี้น้ำต๋อยก็ยังคงเป็นแกนนำคนสำคัญของกลุ่มอยู่เหมือนเดิม วันนี้อ่าวป่าคอกของแกสมบูรณ์พร้อม ธรรมชาติกลับคืนมาสู่อ่าวแล้ว...

รอยยิ้มที่อบอุ่นของดำกับภรรยาและลูกสาว

“บัวต้อย” รุจน์ ราชพล

แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านป่าคลอง

ผมอยู่ที่นี้มาตั้งแต่เกิด ป่าคลองสมบูรณ์มาก สมัยนั้นเราไม่ต้องใช้เครื่องมือจับปลาเลย ช่วงหัวค่ำเดินถือมีดพร้าอันเดียวลงทะเล เอาไฟฉายส่อง ใช้มีดคอยสับปลาก็ได้มาแล้ว ปลาตุกทะเลตัวเท่าขาอ่อน ปลาหางควาย ปลาตกก็มาก แต่สมัยนั้นปลากดเป็นปลาที่ชาวบ้านรังเกียจ ไม่อยากให้ติดอวน ผู้คนไม่นิยมกินกัน ถ้าเอาไปขายได้ราคาเพียงกิโลละ 50 สตางค์

กลุ่มชาวบ้านรวมตัวกันอย่างแข็งแรงมาตั้งแต่ปี 2535 จนถึงปี 2544 จุรินทร์น้องชายผมถูกยิงตาย เราเสียคนไปคนหนึ่ง แต่กลุ่มกลับเหนียวแน่นขึ้นเราได้แนวเขตทำมาหากินที่ชัดเจน กรมป่าไม้ได้โอนป่าชายเลน 400 ไร่ มาเป็นป่าชุมชนที่ถูกต้องแล้วให้พวกเราดูแลกันเอง ไม่มีใครกล้าบุกรุกอีกแล้ว แต่ก็เห็น้อยกว่าที่จะได้มา ตั้งแต่ตั้งกลุ่มฯ มาดูแลทรัพยากร สิ่งที่เขาหายไปเริ่มกลับคืนมา เมื่อก่อนช่วงที่สิ่งต่างๆ กำลังถูกทำลาย ผมหากินชายฝั่งไม่ได้เพราะปูปลาเหลือน้อย ต้องนำเรือออกไปในทะเล แต่ทุกวันนี้แค่เดินออกไปถึงชายฝั่งก็หาของกินได้แล้ว ริมทะเลยังมีกุ้ง

ปลา หอย ถือได้ว่าไม่เลวเลย สิ่งที่เราเคยเห็นเคยเสียเลือดเสียน้ำตามา กลับได้คืนมาอย่างคุ้มค่า ทุกวันนี้เรื่องเครื่องมือจับปลาก็ไม่ต้องลงทุนอะไรมาก ซื่ออวนดักกุ้งมาราคาพันกว่าบาทใช้ไปได้ตั้ง 2-3 ปี คุ้มเกินคุ้ม...น้ำมันก็ไม่ต้องใช้ ไม่จำเป็นต้องออกรเรือแล้วนี่

หมู่บ้านทะเลที่มีอยู่ก็ยังมีสมบูรณ์ เมื่อสองสามวันก่อนยังมีพะยูนมาเล่นน้ำให้เห็น ชาวบ้านบอกว่านี่กว่าควายเล่นน้ำ

กิจกรรมของกลุ่มก็ยังมีให้ทำกันอยู่ตลอด ทุกวันนี้หายเหนื่อยบ้างแล้ว อาชีพของผมคือทำงานอยู่ในกลุ่มเครื่องแกงทำมือ ทำเครื่องแกงขาย และอีกอย่างหนึ่งคือการจับกุ้งจับปลาตามชายฝั่ง แต่เป็นคนละกลุ่มกับของดำ ผมอยู่ที่หมู่ 2 ดำอยู่ที่หมู่ 6 แต่ประสานงานกันมาตลอด โดยมีกลุ่มเอ็นจีโอเข้ามาสนับสนุน

พูดถึงดำแล้ว ตอนที่พวกผมไปล้อมจับเขาเมื่อปี 2536 ด้วย ความที่เป็นเด็กหรือไรก็ไม่รู้ พูดจาห้วนหอมและยี้วนมาก ถ้ากรมประมงไม่มาขอไว้ ดีไม่ตีอาจจะถูกประชาทัณฑ์ แต่วันนี้เขาเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว ดำเข้าใจอะไรดีแล้ว เราจึงประสานงานอนุรักษ์กันดีเป็นอย่างดี กับครูมานะและกลุ่มเยาวชนก็เหมือนกัน ทุกวันนี้เรายังทำงานร่วมกัน...

การต่อสู้อีกครั้งหนึ่งของชาวป่าคลองกับมหันตภัยระลอกปัจจุบัน (ภาพถ่ายจากริมน้ำป่าคลองเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2551)

“บ้าเสบ” แสบ เมฆหมอก

นักการภารโรง โรงเรียนวิรสตรียอนุสรณ์

วันนั้น...วันที่ดำถูกหน้าต๋อยกับชาวบ้านจับเพราะใช้ฉนวนรื้อจับปลา มันลืบทว่าปีแล้วนะ คั้นนั้นผมอยู่ที่บ้านพักในโรงเรียนนี้แหละ มีคนไปบอกผมว่าชาวบ้านไปจับพวกเรือฉนวนรื้อได้ 3 ลำ ผมจึงออกจากบ้านไปดูที่ชายทะเล ตอนนั้นราว 4-5 ทุ่ม ค่อนข้างตึกแล้ว เห็น พวกเรือฉนวนรื้ออยู่ในวงล้อมของชาวบ้าน ซึ่งมีชาวบ้านราว 30-40 คน ชาวบ้านกำลังจะรุมกระทืบพวกเรือฉนวนรื้อ แต่ผมเห็นว่าในกลุ่มที่จะถูกทำร้ายมีเด็กนักเรียนที่นี้อยู่สองคน จึงเอ่ยปากขอกับชาวบ้านว่าอย่าทำเด็กเลย ขอให้ปล่อยไปเถอะ ผมต้องรับรองกับชาวบ้านว่าสองคนนี้เป็นเด็กนักเรียนจริงๆ ชาวบ้านก็เชื่อว่าจะไม่ใส่ระกำอะไรนัก จึงยอมปล่อยตัวกับผมตามที่ผมขอรับรอง ส่วนหน้าขายดำกับพรรคพวก ชาวบ้านเอาตัวไปส่งโรงพักหมด

ผมส่งสารดำ จึงขี่รถเครื่องไปส่งถึงบ้านที่อ่าวปอ ไกลเหมือนกันนะครับ ตึกแล้วด้วย...

หลังจากนั้นไม่นาน ดำเริ่มทำกิจกรรมปลูกป่าแข่งกับชาวบ้าน ผมซึ่งทำงานอยู่ที่นี้ก็เลยกลายเป็นส่วนหนึ่งของเด็กๆ นอกจากครูมานะแล้ว ก็มีผมนี่แหละที่ไปปลูกป่ากับเด็กๆ ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส...

“บูน” ด.ญ.พัชรนันท์ ชนะชล

ประธานกลุ่มเยาวชนรักย์บ้านเรา (พ.ศ.2551)

“บ๊วย” ด.ญ.สิริอมรค์ วงศ์ชนะ

แกนนำกลุ่มเยาวชนรักย์บ้านเรา (พ.ศ.2551)

หนูเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเพราะรุ่นพี่ชักชวน สาเหตุอีกอย่างหนึ่ง คือมีความสนใจในงานด้านนี้อยู่แล้ว ชอบนะ...ที่ได้ไปปลูกป่า ดูแลรักษาป่า หนูเชื่อในผลดีของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เราไม่ได้ทำเรื่องนี้เฉพาะที่โรงเรียน กลับไปบ้านหนูก็ทำ ถ้าถามว่ามีผลต่อการเรียนไหม สำหรับหนูไม่มีนะ หนูบริหารเวลาได้ เรียนหนังสือส่วนหนึ่ง ทำกิจกรรมเพื่อสังคมส่วนหนึ่ง รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำงานด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ใจเราคิดทำแต่เรื่องพวกนี้ ไม่ต้องไปคิดเรื่องอื่นให้ปวดหัว เรื่องเที่ยวเตร่เหมือนวัยรุ่นทั่วไปไม่เคยมีอยู่ในความคิดหนูเลย หนูไม่ชอบเที่ยวและรู้ด้วยว่ามันไม่มีประโยชน์ สู้มาทำเรื่องที่มีประโยชน์ต่อท้องถิ่นไม่ได้

แกนนำของกลุ่มขณะนี้ มี 15 คน ถ้าเราเจอปัญหาหนัก เช่น เรื่องผู้มีอิทธิพล เราก็จำเป็นต้องถอย แล้วจะมีแกนนำกลุ่มชาวบ้านเข้าไปเสริมแทน แต่ไม่ว่าเรื่องอะไรหนูก็ไม่กลัวหรอก

กิจกรรมการอนุรักษ์ของหนูจะไม่จบเพียงแค่ ม.3
ตั้งใจไว้แล้วว่า ไม่ว่าจะไปเรียนต่อที่ไหน หนูก็จะทำกิจกรรมเดิม
ต่อไป ถ้าโรงเรียนอื่นไม่มีให้ทำ หนูก็กลับมาทำที่นี่ และหนู
ก็จะไม่ไปไหน จะอยู่ที่ป่าคลองนี้แหละ จะกลับมาโรงเรียน
มาเป็นรุ่นพี่ที่นำร่องให้รุ่นน้องต่อไป

“ไอ” ด.ญ.อุทัยทิพย์ สมน้อย

“กาญจน์” ด.ญ.สุจิตรา นพวงศ์

แกนนำกลุ่มเยาวชนรักบ้านเรา (พ.ศ.2551)

ทุกวันนี้เราปลูกป่าจนไม่มีพื้นที่ให้ปลูกแล้ว แต่ก็ยังออก
สำรวจตรวจดูกันอยู่เสมอ ถ้ามีต้นไม้ตาย เราก็จะปลูกซ่อมแซม
กิจกรรมของกลุ่มทุกวันนี้จึงหันไปทำด้านอื่นบ้าง นอกจากเรื่อง
ละครหุ่นมือ เรื่องทำสารคดีแล้ว ยังมีอีกหลายเรื่องที่กำลังทำและ
จะทำ เช่น โครงการผ้ามัดย้อม โดยใช้สีจากพืชที่ได้จากป่าชายเลน
จะทำกลุ่มออมทรัพย์โดยการรวบรวมเงินมาไว้ในกลุ่ม เพื่อให้ผู้ที่
เดือดร้อนได้หยิบยืมไปใช้ ยังมีกิจกรรมลดภาวะโลกร้อนอีก
มีอะไรอีกหลายเรื่องที่เราตั้งใจจะทำในเร็วๆ นี้

หนูสองคนเพิ่งมาเรียนที่นี่ มาเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยความ
สมัครใจและเต็มใจที่จะทำงาน กลุ่มของเราไม่มีการบังคับว่าเมื่อ
เป็นสมาชิกกลุ่มแล้วจะต้องร่วมทำกิจกรรมทุกครั้ง อย่างนี้เราไม่
เห็นด้วย ถ้ามีกิจกรรมอะไร ใครว่างก็มา ใครไม่ว่างก็ไม่ใช่ไร
หนูมีความสุขกับการที่ได้ทำงานเพื่อชุมชนมาก...

กลุ่มเยาวชนรักบ้านเรา ขณะทำกิจกรรมลดภาวะโลกร้อน
เมื่อเดือนสิงหาคม 2551